

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Elevassistent eller elevassistent?

En kvantitativ enkätstudie om elevassistentens
arbetsuppgifter i olika delar av grundskolan

Paul Engdahl
Jessica Sigfrid
Speciallärarprogrammet

Examensarbete: 15 hp
Kurs: SLU 601
Nivå: Avancerad nivå
Termin/år: VT 2021
Handledare: Maria Sundqvist
Kurs, Examinator: Thomas Barow
Uppsats, Examinator: Ann-Katrin Swärd

Nyckelord: Elevassistent, grundsärskola, arbetsuppgift, speciallärare

Abstract

Syftet med denna studie är att synliggöra elevassistentens arbetsuppgifter, hur ofta de utförs och eventuella skillnader i frekvens mellan grundsärskolans två kursplaner samt hur viktig relationen till specialläraren är för elevassistenten och varför.

Med kvantitativ metod har data som behövs för att kunna ge en bild av elevassistentens yrkesroll i grundsärskolans två olika delar utifrån frågeställningarna samlats in. Det var slutna och öppna frågor i en digital enkät som elevassistenter runt om i södra Sverige fått möjlighet att svara på.

För att kunna synliggöra studiens resultat och koppla dessa till frågeställningar och syfte har vi lutat oss mot rollteori samt en anpassad teori baserad på Gunnar Bergs frirumsmodell.

Resultatet har byggt på 75 deltagare och visar på skillnader men också likheter i hur ofta arbetsuppgifterna sker mellan de två kursplanerna, ämnen och ämnesområden som elever i grundsärskolan kan läsa. Centrala arbetsuppgifter som ofta utförs i hela grundsärskolan är att hjälpa/assistera elever i lärarledd undervisning, att assistera elever till rätt ställe och att observera/vänta på att elever behöver hjälp. Den allra vanligaste arbetsuppgiften för elevassistenter i ämnen är att vara med sina elever på rast och för elevassistenterna inom ämnesområden är det att utföra omsorgsarbete som den allra vanligaste arbetsuppgiften. Det är vanligare för elevassistenter inom ämnen att både förbereda lektioner och att efterarbeta lektioner. Inom ämnesområden är det vanligare att städa utan elever. Relationen mellan speciallärare/klasslärare och elevassistent utmärker sig som mycket viktig. De viktigaste arbetsuppgifterna som framkom var att elevassistenterna tycker att eleverna ska få en så bra dag som möjligt. Det gick att urskilja en skillnad i att elevassistenter i ämnen belyser skolarbetet som viktigt något som inte nämns i lika stor utsträckning hos elevassistenter i ämnesområden.

Resultatet visar på en yrkesroll som innehåller många olika uppgifter och svår att definiera.

Förord

Elevassistent eller elevassistent, utropstecken, punkt eller frågetecken? Känslan är att det inte finns ett korrekt svar när diskussionen kring yrkesrollen tar vid. Det finns många elevassistenter i den svenska skolan och trots att det är en stor yrkeskategori finns det mycket dåligt beskrivet i läroplaner eller andra myndighetsdokument vad som förväntas av den. Detta leder till osäkerhet kring utbildning, arbetsuppgifter och vad som kan förväntas av den yrkesgrupp som spenderar mest tid med de elever som kanske behöver den mest kompetenta pedagogiken av alla i skolan.

Som speciallärare i grundsärskolan arbetar vi sida vid sida med denna yrkesgrupp. Vi ser vilka enorma vinster det kan vara med en elevassistent som fungerar i samspelet med eleven och arbetslaget. Hur professionalitet och kvalitet i mötet mellan människor ger förutsättningar för kunskap, färdigheter och livskvalitet för eleven. Vi möter också ibland de som inte har rätt utbildning eller rätt inställning till att arbeta med barn. Vår erfarenhet säger att anställningar på "felaktiga" grunder och nödlösningar är kostsamma för de elever som är i stort behov av stöd. Alla barn i skolan har rättigheten att nå så långt som möjligt i sin utveckling och om en elevassistent är en del av den specialpedagogiska insats som ibland behövs för att ge de bästa möjligheterna, då behöver den insatsen också få de bästa förutsättningarna.

Under arbetets gång har vi spenderat otaliga timmar i vårt mysiga kontor på zoom. Här har vi diskuterat, reviderat, skrivit och fördelat. Vi har skapat enkäter och missiv gemensamt. Vi har skrivit delar av tidigare forskning, metod, teori och diskussion var för sig för att sedan läst, pratat ihop oss och justerat så att texten blivit "vår".

Vi vill tacka vår handledare Maria Sundqvist för varsamt guidande kring innehåll och utformning. Det har varit mycket givande och roligt att tillsammans bearbeta och utveckla arbetet. Vi vill också skicka ett tack till våra studiekamrater i kurs SLU601 som tagit sig tid för att hjälpa oss med kontakt på sina skolor.

Vi hoppas att denna studie ger lite klarhet i vad som ingår i elevassistentens arbete, för att i ett längre perspektiv finnas som stöd, då assistentens arbete förhoppningsvis ska definieras och utvecklas vidare.

Innehållsförteckning

1. Inledning	4
2. Syfte och forskningsfrågor	6
2.1. Syfte	6
2.2. Forskningsfrågor	6
3. Bakgrund	7
3.1. Begrepp och definitioner	7
3.2. Grundsärskolan i Sverige	7
3.2.1. Kursplanerna ämnen och ämnesområden	8
3.3. Lärare i grundsärskolan	8
3.4. Elevassistent i grundsärskolan	9
3.4.1. Elevassistentens utbildning	10
4. Tidigare forskning och litteraturgenomgång	11
4.1. Elevassistent som yrke	11
4.2. Vem arbetar som elevassistent?	12
4.3. Speciallärare	13
4.4. Relationen elevassistent - speciallärare	13
5. Teoretiska utgångspunkter	15
5.1. Specialpedagogiska perspektiv	15
5.2. Rollteori	15
5.3. Frirumsmodellen	16
6. Metod	18
6.1. Kvantitativ metoddesign	18
6.2. Utformning av enkät	18
6.3. Urval	19
6.4. Genomförande	20
6.5. Bearbetning och analys	20
6.6. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	21
6.7. Etik	22
7. Resultat	23
7.1. Mest frekvent förekommande arbetsuppgifter för elevassistenter i grundsärskolans olika delar	23
7.1.1 Mest frekventa arbetsuppgifter i ämnen	23
7.1.2 Mest frekventa arbetsuppgifter i ämnesområden	24
7.2. Mellan vilka arbetsuppgifter fanns det störst skillnad i frekvens för elevassistenter inom grundsärskolans olika delar?	24
7.2.1 Omsorgsarbete	24
7.2.2 Efterarbete lektion	25
7.2.3 Förbereda lektion	26
7.2.4 Städning utan elev	26

7.3. Vilka arbetsuppgifter utfördes lika ofta av elevassistenter inom grundsärskolans båda delar?.....	27
7.3.1 Vara med på rast och observera/vänta på att elev behöver hjälp.....	27
7.3.2 Hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning.....	28
7.4. Andra arbetsuppgifter för elevassistenten i grundsärskolan.....	29
7.4.1 Undervisa en-till-en.....	29
7.4.2 Assistera elev till rätt ställe och assistera elev i vardagliga situationer.....	29
7.4.3 Undervisa halvklass och helklass.....	30
7.5. Planeringstid.....	31
7.6. Vilka arbetsuppgifter anser elevassistenterna vara de viktigaste?.....	31
7.6. Hur viktig är relationen till klassläraren när man arbetar som elevassistent?.....	32
8. Diskussion.....	34
8.1. Resultatdiskussion.....	34
8.1.1. Mest frekventa arbetsuppgifter samt likheter och skillnader för elevassistenter i grundsärskolans olika delar.....	34
8.1.2. Elevassistentens viktigaste uppdrag.....	36
8.1.3. Relationen mellan elevassistenter och speciallärare i grundsärskolan.....	37
8.2. Metoddiskussion.....	38
8.3. Studiens kunskapsbidrag.....	39
8.4. Sammanfattning och förslag på vidare forskning.....	39
Referenser.....	41
<i>Bilaga 1 - Missiv till skolledare.....</i>	45
<i>Bilaga 2 - Missiv till elevassistent.....</i>	46
<i>Bilaga 3 - Påminnelse 1 till skolledare.....</i>	47
<i>Bilaga 4 - Påminnelse 2 till skolledare.....</i>	48
<i>Bilaga 5 - Enkät.....</i>	49

1. Inledning

I Skolinspektionens rapport om undervisningen i grundsärskolan framgår det att elevassistenten har en viktig del i varje elevs väg till måluppfyllelse i grundsärskolan (Skolinspektionen, 2020). För att på bästa sätt kunna hjälpa eleven behöver elevassistenten ha insikt i syftet med undervisningen samt vilket individuellt stöd varje elev kan tänkas behöva för detta. I regeringens publikation SOU 2021:11 belyses att det inte finns mycket forskning kring elevassistenter i grundsärskolan, vilket också har inspirerat till detta arbete. Vi vill hjälpa till att stärka yrkesrollen genom att belysa hur elevassistenterna beskriver sina viktigaste arbetsuppgifter, vilka faktiska arbetsuppgifter de har och hur relationen med specialläraren ser ut.

I grundsärskolan arbetar speciallärare tätt intill elevassistenter och båda parter är beroende av varandra. Det är viktigt att speciallärare och elevassistenter arbetar tillsammans mot samma mål. För att det ska kunna ske behöver det finnas tid för pedagogiska diskussioner, handledning, planering och utvärdering i arbetslaget (Östlund m.fl., 2021). Vi själva tycker att det är betydande att ha ett gott samarbete, en god kommunikation och relation med elevassistenter på våra arbetsplatser. Vi träffar dagligen många elevassistenter och upplever att deras personliga förhållande till sitt yrke spelar stor roll för hur de genomför sina arbetsuppgifter och hur de bemöter sina elever.

Elevassistenterna tillbringar mycket tid med eleverna, i stort sett hela dagen, i större utsträckning än vad klassläraren gör. För att elevassistenten ska kunna utföra sitt arbete på bästa sätt krävs det utsatt tid för resonemang klasslärare och elevassistent emellan. Men Skolinspektionen (2020) visar också att det på vissa skolor förekommer att elevassistenten är ansvarig för viss undervisning utan adekvat utbildning eller insikt i planering.

I vår kommande examen som speciallärare förväntas vi enligt utbildningsplanen ”visa förmåga att kritiskt och självständigt ta initiativ till, analysera och medverka i förebyggande arbete och bidra till att undanröja hinder och svårigheter i olika lärmiljöer” (Utbildningsvetenskapliga fakultetsstyrelsen, 2018, s.5). Att kunna utveckla samarbetet mellan lärare och elevassistent anser vi vara en viktig del som hjälper oss att uppnå detta mål i examensordningen för speciallärarutbildning. Vidare ska speciallärare visa på förmåga att bland annat vara en kvalificerad samtalspartner (Utbildningsvetenskapliga fakultetsstyrelsen, 2018) och vår förhoppning är att en fördjupad kunskap om elevassistentens yrkesroll ska stärka denna förmåga.

Denna studie kommer att inrikta sig på vår upplevda komplexitet i elevassistentens yrkesroll inom grundsärskolan och dess två kursplaner. Vår förhoppning med arbetet är att kunna synliggöra vilka arbetsuppgifter en elevassistent i grundsärskolan kan komma att utföra, och att detta resultat skulle kunna användas till att möjliggöra tydliga arbetsbeskrivningar för elevassistenter. Studien hoppas kunna påvisa likheter och skillnader mellan elevassistenter som arbetar i grundsärskolan med inriktning mot ämnen och de som arbetar med elever som läser inriktning ämnesområden.

Vi hoppas också att ökad kunskap kring elevassistentens uppdrag i grundskolans olika delar ska generera ett bättre samarbete mellan olika yrkesroller och därmed bättre förutsättningar att lyckas för de elever som är starkt beroende av denna personal under sin skoldag. Om elevassistenter i grundskolan kan få tydliga arbetsbeskrivningar tror vi att det kan ge bättre förutsättningar för att veta vad som förväntas av dem. I förlängningen skulle resultatet kunna hjälpa lärare, skolledning och annan skolpersonal att ge elevassistenterna i grundskolan ökade möjligheter till att utföra sitt arbete på bästa sätt och för att kunna ge eleverna den bästa utbildningen.

Studien har avgränsats till att enbart innefatta elevassistenter som arbetar i grundskolan.

2. Syfte och forskningsfrågor

2.1. Syfte

Syftet med denna studie är att synliggöra elevassistentens arbetsuppgifter, hur ofta de utförs och eventuella skillnader i frekvens mellan grundsärskolans två kursplaner samt hur viktig relationen till specialläraren är för elevassistenten och varför.

2.2. Forskningsfrågor

- Vilka arbetsuppgifter är mest frekventa för elevassistenter i grundsärskolans olika delar?
- Vilka likheter och skillnader finns i elevassistentens uppdrag beroende på vilken del av grundsärskolan de arbetar i?
- Vilka arbetsuppgifter anser elevassistenten vara de viktigaste?
- Hur viktig är relationen till specialläraren och varför?

3. Bakgrund

3.1. Begrepp och definitioner

Detta arbete handlar om yrkesgruppen elevassistenter. I sökandet på aktuell och adekvat litteratur har flera andra titlar använts som sökord, då det är tydligt att det, framför allt i internationell forskning, finns många olika benämningar på yrkesgruppen. Teaching assistant, paraprofessional, classroom assistant, pædagogmedhjælper og learning support assistant är några av de yrkestitlar som har använts som sökord och som kan ha liknande arbetsuppgifter som elevassistenter i den svenska grundsärskolan. I studien kommer enbart "elevassistent" användas som benämning på yrkesgruppen. Studien ämnar undersöka elevassistentens yrkesroll i deras arbete med elever som läser grundsärskolans två olika kursplaner. Detta undersöks bland annat genom att beskriva vilka arbetsuppgifter som ingår i yrkesutövningen. När begreppet *frekvens* används i syfte, frågeställningar, metod, resultat och diskussion menas *antalet gånger en aktivitet genomförs* under angiven tidsperiod.

3.2. Grundsärskolan i Sverige

År 1968 bestämdes det att även barn med utvecklingsstörning i Sverige skulle ha rätt till skolgång (Szönyi & Tideman, 2011). Då startades grundsärskolor för barn oavsett grad av utvecklingsstörning där elevernas undervisning skulle vara individanpassad. Fram till 1980-talet var det landstinget som var huvudman för grundsärskolor innan kommunerna tog över för att förhoppningsvis öka integrering med vanlig grundskola. Dock blev det en stor ökning av elever på grundsärskolan på 1990-talet och fram till 2010 var eleverna dubbelt så många. Vad som förekom den stora ökningen är dock lite diffust, det kan ha varit ökat fokus på eget lärande i grundskolan, nya betyg eller tillgången till grundsärskolor (Szönyi & Tideman, 2011).

För att få en plats i grundsärskolan ska eleven ha en intellektuell funktionsnedsättning eller en bestående skada på hjärnan, samt bedömas att inte klara av kunskapsmålen i grundskolan (Skolverket, 2020). För att kunna säkerställa att en elev ska erbjudas plats i grundsärskolan behöver elevens hemkommun genomföra en noggrann utredning. Den består av fyra delar; en medicinsk, en social, en psykologisk och en pedagogisk. Grundat på utredningen kan hemkommunen fatta beslut om eleven har rätt till särskola. Även om denna rätt finns är det till sist upp till elevens vårdnadshavare att tacka ja eller nej till en plats i särskolan (Skolverket, 2020).

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2021) redovisar att det finns fyra olika grader av utvecklingsstörning, lindrig, måttlig, svår eller mycket svår. Det finns också de som har en kombination med utvecklingsstörning och andra funktionsnedsättningar. Barn med utvecklingsstörning kan ha stora svårigheter i sin inlärning och lärandeprocessen kan ta tid. Det kan medföra att dessa elever har svårt i att tolka, bearbeta och förstå olika sinnesintryck som i sin tur kan leda till kommunikations och samspelssvårigheter (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2021). Tanken är att eleverna med utvecklingsstörning ska få tillgång till en

individ Anpassad skolgång med anpassad miljö och att undervisningen ska ske i mindre klasser med många vuxna, anpassat material på elevernas nivå och med kunnig personal (Szönyi & Tideman, 2011). Specialpedagogiska myndigheten (2021) framhåller att grundsärskolan använder sig av en tydliggörande pedagogik som ska leda till att eleverna får en ökad möjlighet att uppleva sin skoldag mer begriplig och hanterbar genom att veta till exempel vad som ska hända, var det ska hända, hur länge något ska hända och med vem något ska hända. Sjölund m.fl. (2017) beskriver alternativ och kompletterande kommunikation (AKK), visuellt stöd och tecken som alternativt kompletterande kommunikation (TAKK) som exempel på tydliggörande pedagogik.

Lsåret 2020/21 gick det cirka 13 500 elever i grundsärskolan, vilket är cirka 1,2% av Sveriges totala antal elever (Skolverket, 2021a). 37% av eleverna läser med inriktning ämnesområden och 63% med inriktning ämnen. Andelen flickor som gick i skolformen var 36% och andelen pojkar är 64%. En fördelning som enligt Skolverket (2021a) varit relativt konstant de senaste åren.

Statens offentliga utredning (SOU 2021:11) föreslår att grundsärskola ska byta namn till anpassad grundskola. Anpassad grundskola är ett bättre alternativ då det ersätter det stigmatiserande begreppet "sär". I detta arbete kommer det nu gällande begreppet grundsärskola att användas.

3.2.1. Kursplanerna ämnen och ämnesområden

I grundsärskolan läser eleverna årskurs 1–9. Grundsärskolan ger sina elever möjlighet att läsa ämnen, ämnesområden eller en kombination av dessa (Skolverket, 2020). Om en elev inte klarar av hela eller delar av utbildningen i grundsärskolan ämnen, kan denna läsa ämnesområden istället. Det finns fem ämnesområden; estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning. Dessa är kombinationer av skolans traditionella ämnen med en tydlig anpassning i kunskapskraven för att ge varje elev en chans att nå godkänt utifrån sina förutsättningar och förmågor. En elev kan också läsa efter grundsärskolans kursplan integrerad i traditionell grundskola (Skolverket, 2020).

3.3. Lärare i grundsärskolan

För att få formell behörighet att som speciallärare bli behörig att undervisa i grundsärskolan behövs en lärar- eller förskolläraryxamen samt en speciallärarexamen med inriktning mot utvecklingsstörning, (eller en specialpedagogexamen där utbildningen påbörjats senast höstterminen 2008 och examen blivit utfärdad senast den 30 juni 2015) (Skolverket, 2016). Det är lärarens/förskolläraryxamen som tillsammans med speciallärarexamen avgör vilken skolform, vilka årskurser eller vilka ämnen som behörigheten gäller. En förskollärare med speciallärarexamen blir behörig i att undervisa enligt kursplanen ämnesområden årskurs 1–9, det blir även alla speciallärare oavsett grundlärarutbildning. För att specialläraren ska bli behörig i att undervisa enligt kursplanen ämnen behöver lärarens grundutbildning innefatta behörighet i att undervisa grundskolan (Skolverket, 2016). I en specialpedagogisk rapport från

Kristianstad Högskola redovisar Anderson och Östlund (2020) att av de som utbildade sig till speciallärare var nästan hälften utbildade grundskollärare, drygt en fjärdedel var förskollärare och övriga var bland annat ämneslärare, yrkeslärare och fritidspedagoger.

Swärd och Florin (2014) belyser att en grundutbildning, påbyggnadsutbildningar, erfarenhet och fortbildningar är viktiga för lärare i grundsärskolan, men att det viktigaste är att se elevens personlighet före funktionsnedsättningen. Det pedagogiska arbetet ska så långt det går utgå från varje elevs förutsättningar, personlighet och behov.

I grundsärskolan var det 5174 lärare som arbetade under läsåret 2020/21, siffran innefattar både deltid och heltidstjänster och omräknat i heltidstjänster motsvarar det 3214 tjänster (Skolverket, u.å.). Enligt Skolverket (2021b) var det 16% behöriga speciallärare detta läsår. Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen var 79% (Skolverket, u.å.).

Den låga andelen legitimerade speciallärare bidrar till problem med kompetensutvecklingsinsatser. I utredningen SOU 2021:11 föreslås det att legitimeringskravet för speciallärare förlängs från 2021 till 2028. En vidareutbildning till speciallärare finns för den personal som idag har en pedagogisk högskoleexamen men saknar behörighet för grundsärskolan. Detta "läraryft" kan läsas på heltid i 1,5 år eller på distans i 3 år och kan subventioneras av ett statsbidrag (SOU 2021:11).

I föreliggande studie används titeln speciallärare för alla lärare som är verksamma som klasslärare i grundsärskolan, oavsett utbildning eller behörighet.

3.4. Elevassistent i grundsärskolan

I regeringens slutbetänkande SOU 1998:66b beskrivs elevassistentens yrkesroll som icke reglerad och deras arbetsuppgifter kan skilja mycket beroende på vart de arbetar. De kan användas som extra stöd för en eller flera elever eller som klasslärarens assistent. Bakgrunden och erfarenheten hos elevassistenter som arbetar med elever med funktionsnedsättningar kan vara kort. Skolan har ett uppdrag i att ge elevassistenter förberedelse och möjligtvis också tillräcklig utbildning för att kunna klara av sina arbetsuppgifter. Grundsärskolans uppdrag är att utbilda eleverna så att de utvecklas och kunskap om vilket stöd eleverna behöver är centralt för personalen (SOU 1998:66b).

SKR (2021) redovisar att det i november 2020 fanns ca 20 681 elevassistenter anställda i förskolan till gymnasiet, omräknat till heltidstjänster är siffran 17 058; i resultatet går ej att utläsa hur många av dessa som arbetar i grundsärskolan. Elevassistenter är vanligt förekommande i grundsärskolan men det finns dock ingen statistik på hur många elevassistenter det faktiskt arbetar i grundsärskolan (Östlund, 2012a). Vidare problematiserar Östlund (2012a) även att det inte finns uppgifter kring elevassistentens utbildningsnivå, kön, ålder eller vilka förutsättningar de har för det pedagogiska arbetet. Begreppet elevassistent existerar inte i skollagen (SFS 2010:800). I *Skolverkets* allmänna råd *Arbete med extra anpassningar, särskilt*

stöd och åtgärdsprogram (Skolverket, 2014) finns ordet elevassistent nämnt en gång som en potentiell åtgärd i upprättande av ett åtgärdsprogram.

I slutbetänkandet av utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven (SOU 2021:11) beskrivs elevassistenten som en central yrkesgrupp i både grundskola och grundsärskola. Yrkesrollen fungerar som ett stöd till både enskilda elever och elever i grupp. Många elevassistenter deltar aktivt i undervisning, både i skola och i fritidshem.

3.4.1. Elevassistentens utbildning

Det finns inga formella krav på elevassistentutbildning för att bli anställd som elevassistent i grundsärskolan. I några av de jobbannonser som fanns tillgängliga i mars 2021 fanns erfarenhet från att arbeta som elevassistent samt gymnasieexamen som krav från arbetsgivaren, meriterande för att söka tjänst som elevassistent i grundsärskolan var bland annat utbildning i alternativ och kompletterande kommunikation (AKK) (Arbetsförmedlingen, 2021).

Det finns idag i huvudsak två vägar för att erhålla utbildning till elevassistent; vuxenutbildning eller folkhögskola. En genomgång av dessa utbildningar visar att utbildningslängden varierar mellan 1–1,5år, några kräver en treårig gymnasieutbildning som antagningskrav, andra lägger vikt vid personlig lämplighet, medan vissa kräver ett godkänt betyg i svenska/svenska som andraspråk på grundskolenivå. Vi kan utläsa att det inte finns några klara direktiv på vad utbildningen måste innehålla, hur lång utbildningen bör vara eller vilka förkunskaper den som läser ska ha. Ett exempel från folkhögskolorna är Valjevikens folkhögskola som erbjuder den som vill bli elevassistent en ettårig utbildning (Sveriges folkhögskolor, 2020). Den som söker behöver vara godkänd i svenska, bifoga ett personligt brev och dessutom vara med på en intervju. I utbildningen ingår bland annat specialpedagogik, hälsopedagogik, pedagogiskt ledarskap, medicin, psykologi och pedagogiska teorier och praktiker (Sveriges folkhögskolor, 2020). Uppsala kommun erbjuder en 65 veckors elevassistentutbildning och i denna utbildning ingår bland annat specialpedagogik, pedagogiskt ledarskap, hälsopedagogik (Utbildnings och jobbcenter, 2020). Vuxenutbildningarna redogör för en tydligare ämnesplan där bland annat varje ämne redovisas med en tänkt timplan, något som inte går att finna i folkhögskolornas information kring sina utbildningar.

I slutbetänkande av utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven (SOU 2021:11) fastslås det med förankring i forskning och i kontakt med skolledare och lärare att fortbildningsinsatser behövs för elevassistenter i grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

4. Tidigare forskning och litteraturgenomgång

I studien ingår en sammanfattande narrativ litteraturgranskning (Bryman, 2018) som innebär en genomgång av tidigare forskning som i sin tur skapar en bakgrund till aktuella frågeställningar. Att söka forskning som knyter an till elevassistenter i den svenska grundsärskolan har inte varit en helt enkel process eftersom den svenska grundsärskolan skiljer sig från specialpedagogisk undervisning i många andra länder då den har en egen läroplan. Anderson och Östlund (2020) framhåller att den svenska grundsärskolan med egen läroplan är unik. I sökandet efter litteratur kopplad till elevassistentens yrkesroll och relationen mellan speciallärare och elevassistent har fler artiklar och rapporter hittats, men även här har resultat valts bort på grund av att materialet baserats på undersökningar i traditionell skolmiljö, med elevassistenter som arbetar mot elever utan intellektuell funktionsnedsättning.

4.1. Elevassistent som yrke

I sin handbok "Att arbeta som elevassistent" beskriver Wallerstedt (2014) att elevassistentyrket finns för att göra det möjligt för elever i behov av särskilt stöd att lyckas med sitt skolarbete. Vidare beskrivs det att det inte finns någon exakt beskrivning av elevassistentens uppgifter då detta varierar beroende på elevens förutsättningar och svårigheter, dess ålder samt hur skolsituationen runt elever ser ut. "Det finns inga färdiga mallar eller rutiner att följa, utan du måste själv bidra till att skapa din roll och din vardag" (Wallerstedt, 2014, s. 12). Trautman (2004) beskriver också att arbetsbeskrivningar kan vara väldigt olika för elevassistenter.

Östlund m.fl. (2021) kommer också fram till slutsatsen att elevassistentens yrkesroll är komplex och består av höga krav på pedagogisk förmåga med små möjligheter till fortbildning och handledning. Elevassistenten förväntas både assistera eleven i kunskapsinhämtning, välmående och dess utveckling i sociala sammanhang (Östlund m.fl., 2021).

I Takala's forskning (2007) beskrivs elevassistenter i Finland som en grupp utan tydlig arbetsbeskrivning och arbetsuppgifter som kan skilja sig mycket beroende på vilken skola och skolform arbetet utförs på. Det finns dock skillnader mellan elevassistenter i traditionell skola och elevassistenter i *special-school*. Den allra mest förekommande arbetsuppgiften för elevassistent i *special-school* är att assistera elever. Därefter var arbetsuppgifterna organisera/förbereda, assistera läraren, vänta/observera/lyssna och att undervisa helklass mer förekommande i specialskola. Andra arbetsuppgifter som förekom för elevassistenter i specialskolan var att undervisa en hel- eller halvklass, diskutera med läraren eller annan skolpersonal, förflytta sig från en plats till en annan, arbeta med beteendeproblem, vårda elever och diskutera med elever. Att diskutera med elever var den minst vanliga arbetsuppgiften i specialskolan (Takala, 2007).

I den svenska grundsärskolans inriktning mot ämnesområden kan det enligt Östlund (2012a) urskiljas tre kategorier i elevassistentens yrkesroll; omsorgsgivare, undervisare samt positionerare. Som omsorgsgivare arbetar assistenten som stöd vid förflyttningar, vid

toalettbesök, vid matsituationer och även vid tillfällena då eleven behöver emotionellt stöd såsom tröst eller uppmuntran. Som undervisare arbetar elevassistenten i en-till-en-undervisning då är det pedagogiska arbetet är upplagt så att varje elev har sitt eget arbetsmaterial och arbetar individuellt tillsammans med en elevassistent eller klasslärare. Innehållet i en-till-en-undervisning är individuellt anpassat och kan därför skilja sig åt beroende på vilken elev som är i fokus. Syftet är systematisk träning för att nå kunskapsmålen. Rollen som positionerare innebär att assistenten agerar som ett filter eller en förstärkare mellan elev och lärare och/eller lärare och elev. Som positionerare hjälper assistenten också sin elev att följa med i rytmen under en skoldag (Östlund, 2012a).

Hedegaard-Sørensen och Langager (2012) utgår från pædagogmedhjælper som arbetar i dansk *specialskole* och de definierar fem olika uppgifter/roller som en elevassistent kan ta i sitt arbete. Att assistera undervisningen, att genomföra individuell undervisning, att hjälpa en elev att lämna klassrummet då detta behov finns, att hjälpa till att tillgodose hygien och omvårdnadsbehov samt att utföra lärarens uppgifter, till exempel att skriva kontaktböcker, hålla i vissa lektioner och samt organisera kring undervisningen. Logan m.fl. (2018) beskriver elevassistentens roll som en bred och komplex yrkesroll med tveksamhet i arbetsbeskrivningen och missförstånd i uppdraget som följd.

I övriga delar av världen finns det uppgifter på att antalet elevassistenter blir fler och det är ökande siffror för att allt fler elever behöver stöd och stöttning i sitt lärande (Butt, 2018; Fisher & Pleasants, 2012). Elever med funktionsnedsättning behöver mycket stöd i sin undervisning och det har blivit att många elevassistenter undervisar just dessa elever. Om eleverna ska få sin undervisning från elevassistenter ska det finnas tydliga planeringar och tydligt innehåll i lektionen (Giangreco & Doyle, 2002).

4.2. Vem arbetar som elevassistent?

För att få arbeta som elevassistent behövs ingen speciell utbildning och om elevassistenten är utbildad är det ofta en kort utbildning som ges vid anställningstillfället (Fisher & Pleasants, 2012; Butt, 2018). I undersökningar av Wolf och Basset (1998) och Butt (2018) pekar resultaten på att elevassistentyrket inte har några större krav på utbildning. Många börjar arbetet utan någon som helst utbildning och ibland erfarenhet.

Anderson och Östlund (2019) problematiserar att många elevassistenter har låg utbildning men att de är viktiga i den svenska grundsärskolan. Det är ett måste i grundsärskolan att klasslärare och elevassistenter samarbetar och möjliggör en bra utbildning för eleverna. Elevassistenterna är med eleverna hela skoldagen och många även på fritids vilket gör det svårt att få tid till planering tillsammans (Anderson & Östlund, 2019). Barn med någon typ av funktionsnedsättning kräver och bör kräva att personalen runt i kring eleverna har rätt kompetens (Gadler, 1999). Eleverna ska kunna få det stöd som behövs för att de ska utvecklas så långt kunskapsmässigt som det är möjligt.

Enligt Gerlach och French (1999) och Mäensivu m.fl. (2012) kan karaktärsdrag för människor som har valt yrket vara att de är vänliga, omhändertagande och flexibla. Även Trautman (2004) beskriver bland annat en positiv attityd mot barn och ett intresse av att utvecklas som goda karakteristiska drag hos en elevassistent. God samarbetsförmåga och kommunikationsförmåga finns också med på listan över egenskaper som är att föredra. Eftersom det är ett lågt betalt arbete kan det antas att elevassistenterna inte har valt yrket för pengarnas skull utan för att de är hängivna sina jobb och vill vara där (Gerlach & French, 1999; Mäensivu m.fl., 2012). Lönen är ett problem som Fisher och Pleasants (2012) också tar upp i sin undersökning. Men även om den låga lönen är ett problem och en viktig faktor upplever elevassistenter att relationen till kollegor, kollegornas uppskattning och respekt viktigare. Att elevassistenter upplever att de har en låg lön syns också i Pattersons (2006) forskning där i stort sett alla tillfrågade elevassistenter uttryckte detta.

4.3. Speciallärare

Speciallärare i grundsärskolan har det övergripande pedagogiska ansvaret och det är de som leder och planerar arbetet, vidare beskriver Östlund (2012b) att det utifrån hans observationer kan skilja sig i hur mycket instruktioner som specialläraren behöver ge till sina elevassistenter i klassen. Det förekom i studien att klassläraren behövde säga till elevassistenten under lektionstid, i en aktivitet, för att elevassistenten hade fel fokus i den tänkta uppgiften. I undervisningssituationer med stora delar av klassen var det tydligt att klassläraren var den som hade ansvaret och höll i aktiviteten men i situationer som till exempel fruktstunder, rast och entill-en-arbete var det svårt att urskilja vem som tillhörde vilken yrkesgrupp. I speciallärarens arbetsuppgifter ingick det också att vara handledare och bollplank för elevassistenterna men det fanns ingen ytterligare tid än klassplanering som varje klass hade i 60 minuter en gång varje vecka (Östlund, 2012b). Anderson och Östlund (2020) framhåller att speciallärarens har ett mångfacetterat uppdrag där bland annat undervisning, handledning, skolutveckling, ledarskap och delaktighet i elevhälsoarbete ingår. Vidare ingår ofta många samarbeten med andra professioner, såsom socialförvaltning och habilitering i speciallärarens uppdrag (Anderson & Östlund, 2020).

4.4. Relationen elevassistent - speciallärare

Östlund m.fl. (2021) beskriver i resultatet av sin studie att samarbetet mellan speciallärare och elevassistenter som viktigt då olika yrkesgrupper bidrar med olika syn och kunskaper och detta ger en helhetsbild av eleven. Jones m.fl. (2012) anser att ett bra klimat och en fungerande kommunikation mellan lärare och elevassistenter krävs för att elever med funktionsnedsättningar ska ha en bra skolgång samt lära sig så mycket som möjligt. Det är en komplex uppgift för läraren att både handleda, utveckla och stödja elevassistenter. Läraren behöver också förstå den viktiga rollen som elevassistenter besitter. En framgångsfaktor för samarbetet mellan elevassistent och speciallärare är att det finns en tydlighet från skolledning i form av arbetsbeskrivningar. Om detta saknas kan en osäkerhet i vad som förväntas av läraren

i sin roll som handledare infinna sig med ett sämre klassrumsklimat som resultat (Jones m.fl., 2012).

Östlund m.fl. (2021) menar på att tidsbristen ofta leder till begränsningar för samarbetet mellan speciallärare och elevassistenterna. Det finns dåligt med tid för pedagogiska diskussioner, gemensam planering och utvärdering av verksamheten eftersom den tid som finns ofta äts upp av praktiska problem som måste lösas. Diskussioner, instruktioner och handledning sker istället ofta i klassrummet samtidigt som eleven får sina instruktioner inför en uppgift (Östlund m.fl., 2021).

Hedegaard-Sørensen och Langager (2012) beskriver tre olika sätt som en elevassistent kan vara en del av arbetslaget; som fullvärdig medlem i arbetslaget vilket kännetecknas av ett fullskaligt samarbete med specialläraren där pedagogisk undervisning är en av arbetsuppgifterna. Ett annat sätt är att inte vara en del av undervisningen, men anpassa elevens förutsättningar för att speciallärarens undervisning ska bli så bra som möjligt, samt ett sätt då ansvar och arbetsuppgifter inte får speciellt stort utrymme. Denna sista typ av relation kännetecknas ofta av en ung medarbetare med en tidsbestämd anställning (Hedegaard-Sørensen & Langager, 2012).

Vidare har flera forskare (Biggs m.fl., 2016; Patterson, 2006; Takala, 2007) kommit fram till slutsatsen att något som ökar elevassistentens goda känsla för sitt arbete är om elevassistenten och klassläraren har ett tätt samarbete, både vad gäller att elevassistenten vet vad som väntar på lektionen och att personalen i klassen har en god kommunikation sinsemellan. Biggs m.fl. (2016) menar att gott samarbete mellan de olika rollerna lärare och elevassistent blir en framgångsfaktor där den professionella relationen är avgörande för att nå kvalitativa utbildningstillfällen. En relation som påverkas av deltagarnas attityder, deras handlingar och kunskaper. Externa administrativa faktorer och förutsättningar spelar också en roll på hur relationen ter sig (Biggs m.fl., 2016).

I sin publicerade rapport beskriver Logan m.fl. (2018) att i 11 fokusgrupper av 12 framkommer det att samarbetet mellan elevassistent och speciallärare är bra. Elevassistenterna beskriver även att det är viktigt att det känns som att man arbetar tillsammans i klassen och känslan av att vara medlem i ett team. Några elevassistenter beskriver att de kan diskutera vad som helst med sin klasslärare, att de får mycket information och att speciallärarna bollar idéer och tankar tillsammans med sina elevassistenter (Logan m.fl., 2018).

Elevassistenter känner sig trygga i sitt arbete i klassrummet när de har en lärare som lyssnar på dem, ser dem som kompetenta, frågar saker och när läraren kommunicerar med dem. Att bli sedd som en tillgång i arbetslaget är en känsla som elevassistenter eftersträvar (Biggs m.fl., 2016; Logan m.fl., 2018). Jones m.fl. (2012) belyser även vikten av att involvera elevassistenten i planeringen av verksamheten. Det är då viktigt att klassrumspersonal har stående tid för planeringstid tillsammans. Denna slutsats finns även presenterad av Anderson och Östlund (2019).

5. Teoretiska utgångspunkter

I aktuell studie används rollteorin för att tydliggöra hur elevassistenten ser både på sin egen och andras roll i grundsärskolan (Payne, 2008; Trost & Levin, 2010). Det är av vikt att alla på arbetsplatsen både har kunskap om de olika yrkesrollerna och dess aktuella arbetsuppgifter för att kunna underlätta och så att alla kan genomföra sitt arbete på bästa sätt. I studien används också en egen tolkning av Bergs frirumsmodell (Berg, 2003) som hjälper till att belysa svårigheterna och möjligheterna i en yrkesroll där frirummet kan bli alltför stort då de inre ramarna inte tar tillräckligt med plats. Dilemmaperspektivet (Nilholm, 2020) har använts som studiens specialpedagogiska perspektiv.

5.1. Specialpedagogiska perspektiv

Enligt Nilholm (2020) finns det tre olika perspektiv som kan användas för att tolka specialpedagogisk verksamhet. Det kompensatoriska perspektivet placerar förklaringen till ett uppkommet fenomen hos objektet, exempelvis är det eleven som är/bär på orsaken till sina svårigheter i en skolsituation, en elev **med** svårigheter. Det kritiska perspektivet placerar istället förklaringen till fenomenet i miljön runt objektet, exempelvis är det miljön/relationerna runt eleven som skapar svårigheterna. Eleven är en elev **i** svårigheter. Det tredje perspektivet kallas för dilemmaperspektivet. Nilholm (2020) menar att det finns olika tolkningar av fenomen som ibland kan behöva ställas bredvid varandra istället för mot varandra, det ses som ett dilemma. Ett dilemma kan vara att elever behöver diagnostiseras för att få rätt till stöd och andra insatser som att gå i en grundsärskola, men det kan vara problematiskt att enbart tillskriva diagnosen elevens eventuella svårigheter. En diagnos innehåller inte tillräckligt med information för att veta vad en elev behöver för att lyckas i både undervisning och socialt samspel. Därför behövs det också insikt i hur yttre faktorer behöver anpassas för att ge förutsättningar för ett lyckat resultat. Kunskap och förståelse för elevens personliga förmågor, styrkor och svårigheter behöver också finnas med för att få ett helhetsperspektiv av hinder som kan uppstå. Intresset i perspektivet ligger i att undersöka sociala och kulturella förhållanden där interaktion, lärande och utveckling är centrala delar (Nilholm, 2020).

5.2. Rollteori

Trost och Levin (2010) belyser att alla människor i världen lever i olika grupper och varje människa är deltagare i flera olika grupper, det kan vara en grupp i arbetet och en utanför arbetet. När människan tillhör en viss grupp i samhället får den automatiskt specifika förväntningar på sig. Rollteori bygger på att det finns olika sociala konstruktioner och hur människor i grupperna till exempel fungerar, vad som är typiskt för gruppen och vad som är tillåtet i just den gruppen. Det finns fyra grundläggande begrepp i rollteorin vilka är position, förväntningar, roll och beteende. Position innebär att varje människa har olika ställningar i den specifika gruppen. I varje grupp finns det förväntningar som både kan vara medvetna och omedvetna, alltså regler eller normer för hur deltagarna ska uppföra sig. Det finns många olika beteenden som en människa kan utföra. Beteendet kan både vara accepterat och icke accepterat

och vid samspel med andra inom gruppen kan det leda till förvirring i kommunikationen. När en människa då har en position i en grupp, har förväntningar på sig och har ett visst beteende uppstår en roll (Trost & Levin, 2010).

Alla personer bär med sig erfarenheter och dessa erfarenheter går inte bara att strunta i när personen kommer till exempel till sin arbetsplats, det måste alla människor ha med i sin beaktning hur människan fungerar. När det är dags att inta en ny roll till exempel i en klass är det bra att vara ta reda på vilka krav den nya rollen innefattar, vilka roller den andra personalen har i klassen och att diskutera och komma överens om vad de olika människorna har för uppgift (Payne, 2008).

I grundsärskolan finns det två stora yrkesgrupper, den ena är lärare och den andra är elevassistenter. Inom dessa grupper är det förväntat att yrkesrollerna ska utöva sitt arbete och vara på ett visst sätt. Samtidigt som dessa samarbetar i en ny grupp, alltså klassen.

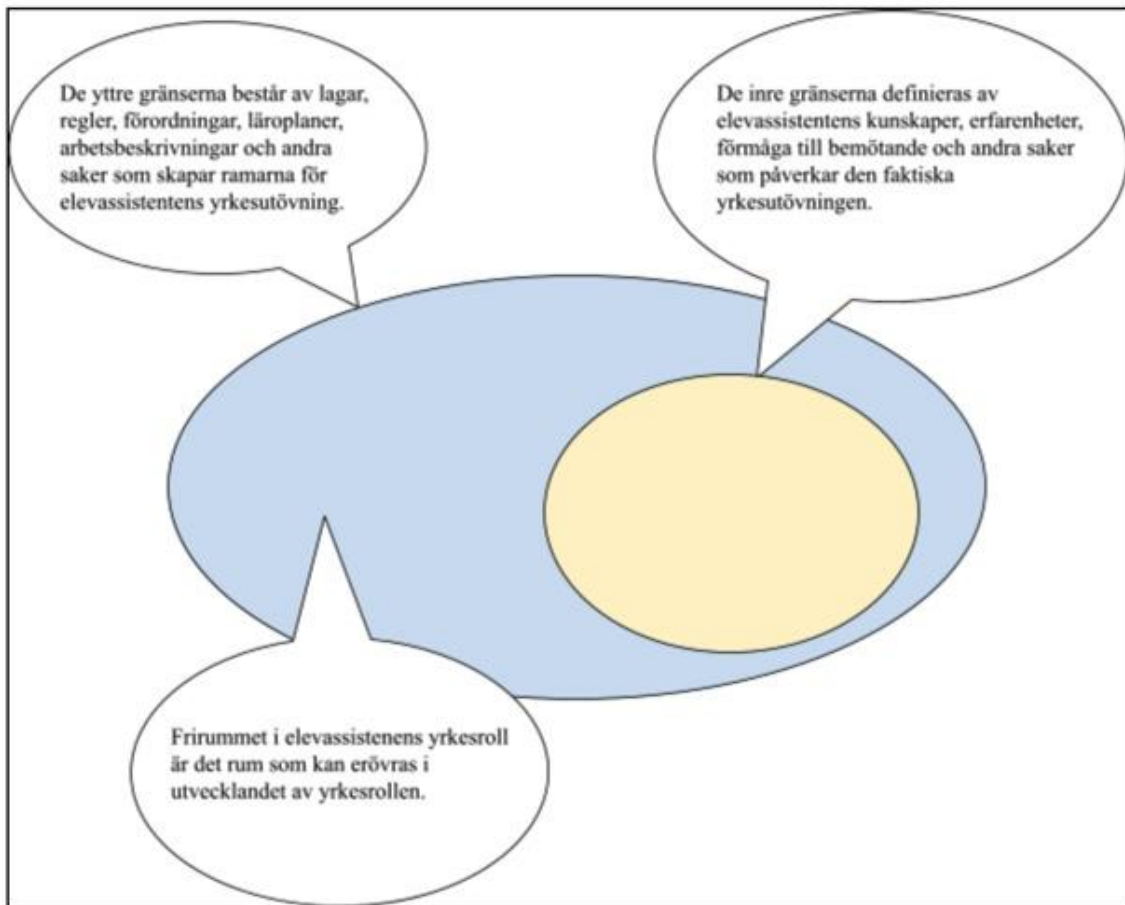
5.3. Frirumsmodellen

Gunnar Bergs frirumsmodell (Berg, 2003) kan liknas vid en äggliknande modell med yttre gränser (skalet), inre gränser (gulan) och ett frirum (äggvitan). I skolutvecklingsarbete kan de yttre gränserna skapas av de lagar, styrdokument med mera som i formell mening styr skolan. De inre gränserna skapas av den ledning som finns i och av skolan. Frirummet skapas mellan de inre och yttre gränserna och kan vara olika stort beroende på hur stor plats det inre frirummet tar (Berg, 2003).

I detta arbete används en omarbetad version av Bergs frirumsmodell för att tydliggöra frirummet som kan finnas i elevassistentens yrkesroll (se Figur 1). I omarbetningen definieras frirumsmodellen på följande sätt; de yttre gränserna i elevassistentens yrkesroll består av bland annat av skollagen, barnkonventionen, elevassistentens arbetsbeskrivning, uppdragsbeskrivning, instruktioner och beskrivningar av arbetsuppgifter som specialläraren bidrar med. De inre gränserna, eller gulan, består bland annat av elevassistentens kunskaper, förmåga, motivation, erfarenheter och handlande. Ett handlande som styrs av den subjektiva förmågan att uppfatta, tolka och följa de yttre gränsernas ram, känslan för sitt arbete, motivationen och kompetens. Gulan i denna modell kan ses som tredimensionell, där tillägnade kunskaper och erfarenheter är en dimension och den subjektiva viljan att använda dem är en annan. Elevassistenten kan utifrån sina egna förutsättningar ha mer eller mindre frirum som kan erövrats i takt med att yrkesrollen utvecklas. Specialläraren och skolan kan bidra till elevassistentens erövrande av frirummet; tydlighet i uppdraget, fortbildning och kollegialt stöd är faktorer som kan bidra i detta.

Figur 1

Studiens tolkning av Bergs frirumsmodell (2003, s 48)

Note: Den yttre gränsen visualiserar de faktorer som utifrån styr en yrkesroll. De inre gränserna markerar elevassistentens personliga egenskaper som kan påverka yrkesutövningen, och frirummet visar på den skillnad som kan finnas mellan yttre och inre gränser och erövas i utvecklingen av yrkesrollen.

6. Metod

I detta avsnitt presenteras vald metod, hur metoden byggts upp och genomförts samt hur insamlade data bearbetats. Här redogörs också för studiens urval, dess validitet, reliabilitet och generaliserbarhet samt hur de forskningsetiska principerna tolkats och använts.

6.1. Kvantitativ metoddesign

Studien genomfördes med en kvantitativ tvärsnittsdesign med kvalitativa inslag. Enkät valdes som datainsamlingsmetod och den innehöll både strukturerade och ostrukturerade frågor. Jacobsson och Skansholm (2019) menar att genom att använda sig av en enkät är det möjligt för forskaren att få in mycket data från många deltagare på relativt kort tid och det kvalitativa inslaget i enkäten ger forskaren bredare information att analysera men resultatet blir inte lika generaliserbart.

En fördel med enkät är att den är tidseffektiv att administrera och att frågorna formuleras lika till alla, något som enligt Bryman (2018) inte är självklart vid intervju då den mänskliga faktorn påverkar. Då det inte finns möjlighet för deltagarna att ställa klagörande frågor vid enkät är det av stor vikt att frågorna är utformade på ett sätt att de är lätta att förstå och att svara på. Det är viktigt att vara tydlig i utformningen av enkäten och att fråga om en sak i taget och inte baka in två frågor i en. Enkäten får heller inte vara för lång då detta kan resultera i att deltagaren ger upp och inte slutför enkäten (Bryman, 2018). För att undersöka elevassistentens upplevelse kring vilka arbetsuppgifter som är de viktigaste och varför relationen till klassläraren är viktig har undersökningen kvalitativa inslag i form av öppna frågor. Vid kvalitativ forskning vill forskaren ta reda på deltagarnas upplevelser i större utsträckning (Jacobsson & Skansholm, 2019). Trost och Hultåker (2016) beskriver de öppna, eller ostrukturerade, frågorna som ganska besvärliga. I och för sig kan man som forskare få information om hur den svarande associerar, men öppna frågor kan också vara svåra att förstå och tidsödande att hantera. Vidare menar författarna att deltagare kan undvika att svara på öppna frågor då de kanske inte har klart för sig vad de egentligen tycker, de kanske också har svårt att formulera sig i skrift (Trost & Hultåker, 2016).

6.2. Utformning av enkät

Som metod för datainsamlingen användes en digital enkät (se Bilaga 5) via verktyget Google formulär. Enkäten utformades med fyra delar. En del med bakgrundsinformation som hade syftet att ge bild av urvalet. En fråga om vilken kursplan eleverna läste delade upp deltagarna i två grupper; ämnesområden och ämnen. Dessa grupper svarade på två olika avsnitt med samma frågor som innehöll slutna och öppna frågor kring elevassistentens arbetsuppgifter. De slutna frågorna planerades ge svar på hur ofta arbetsuppgifter utförs och besvaras på en skala från 1 till 6 där 1 motsvarar en arbetsuppgift som inte utförs ofta och 6 motsvarar en arbetsuppgift som utförs flera gånger dagligen. Vilka arbetsuppgifter som skulle anges i enkäten bestämdes efter diskussioner utifrån våra egna erfarenheter i grundskolan. Dessutom lutade vi oss mot

resultaten från Takalas (2007), Hedegaard-Sørensen och Langagers (2012) samt Östlunds (2012a) studier om vad en elevassistent utför för uppgifter. De öppna frågorna berör elevassistentens känsla över vilken arbetsuppgift som är viktigast, hur viktig relationen till specialläraren är och varför. Enkäten avslutades med ett avsnitt om personlig information för att kunna fördjupa analysen om det skulle komma att bli aktuellt.

En pilotenkät skickades ut till fyra testpersoner som gavs uppdraget att svara på enkäten och samtidigt reflektera över dess funktionalitet. Svaren testades gentemot frågeställningar och syfte, den muntliga återkopplingen av deltagarnas åsikter kring utformning och användarvänlighet av enkäten låg till grund för justeringar innan den färdiga enkäten skickades ut.

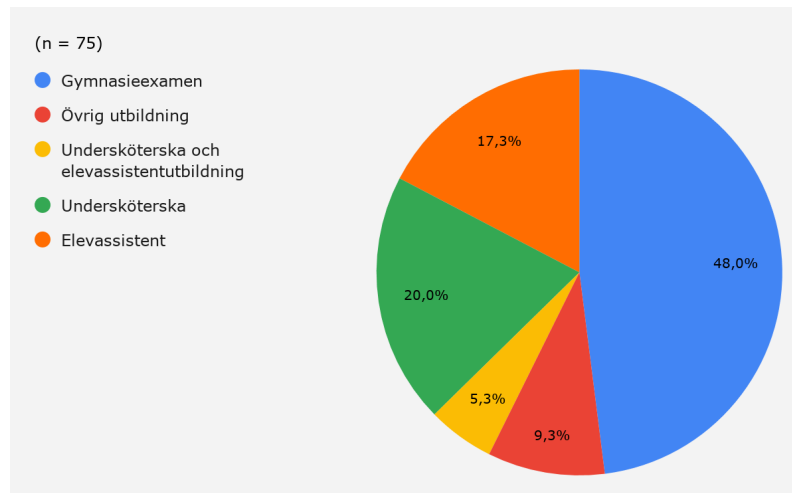
6.3. Urval

Deltagarna i studien var 75 stycken yrkesverksamma elevassistenter inom grundsärskolan, någonstans i södra Sverige. Urvalet blev ett icke-sannolikhetsurval i form av ett bekvämlighetsurval då skolledares mailadresser erhöles av några kurskamrater. Det resulterade i att 18 skolledare kontaktades via mejl med beskrivet syfte och frågan om de kunde tänka sig att hjälpa till i ett utskick till elevassistenterna i deras verksamheter. Generaliserbarheten ökar då deltagarna är utspridda över ett större geografiskt område (Bryman, 2018). Antalet deltagare har försökt hållas relativt lågt för en kvantitativ studie på grund av den korta tidsramen. Då enkäten även innehöll ostrukturerade frågor som genererar mer data samt en mer omfattande analysprocess anpassades antalet tänkta deltagare (Stukát, 2011). Enkäten genererade 82 svar men i en första genomgång av svaren upptäcktes tre dubletter och två tripletter som var identiska in i minsta detalj i alla svar, de öppna frågorna var identiska i ord och meningsbyggnad. Dessa exkluderades innan analysen då det var uppenbart att dessa deltagare svarat flera gånger på enkäten. Endast ett svar sparades från dessa deltagare för att öka trovärdigheten i resultatet. Resultatet kommer därför att bygga på 75 svar. Skolledarna uppmanades att återkoppla med antalet elevassistenter som fått enkäten skickad till sig, det var dock bara några fåtal skolledare som återkopplade med en siffra trots påminnelser. På grund av det saknar studien en bortfallsanalys.

47 stycken (62,7%) av alla 75 elevassistenterna svarade på enkäten utifrån att de arbetar med elever som läser ämnesområden (ÄO) och 28 stycken (37,3%) deltagare svarade att de arbetar med elever som läser ämnen (Ä). 36 stycken (48%) av elevassistenterna har gymnasieexamen som högsta utbildning, 15 stycken (20%) har undersköterskeutbildning (se Figur 2). Elevassistenterna med elevassistentutbildning är 13 stycken (17,3%) och de med övrig utbildning är 4 stycken (5,3%). I övrig utbildning ingår utbildningar till personlig assistent, fritidsledare och resursassistent.

Figur 2

Utbildningsnivå bland deltagare

Note: n=antal svar. Figuren visar på elevassistenternas utbildningsnivåer

6.4. Genomförande

Ett första missiv (se Bilaga 1) skickades via mejl till 18 skolledare på olika grundsärskolor. I anslutning till missivet fick också skolledarna ett andra mejl med en länk till enkäten att vidarebefordra till elevassistenterna på sin enhet (se Bilaga 2). Ett missiv var infogat i enkäten till deltagarna för att ge information om vilka som genomför undersökningen, varför den genomförs samt hur undersökningen genomförs i praktiken. Bryman (2018) menar på att för att minska antalet bortfall i enkätundersökningen ska ett tydligt informationsbrev bifogas till deltagarna där syftet med undersökningen är förklarat och även betydelsen varje deltagare har för undersökningen för att få in så många svar som möjligt. Andra faktorer som kan öka svarsfrekvensen är att ha en inbjudande layout med tydliga och lättlästa instruktioner. (Bryman, 2018). Något som påverkar om deltagarna svarar på frågorna är hur intressant och relevant frågorna är för personen som får enkäten. Det är även hållbart att skriva ut hur lång tid enkäten kommer att ta och att inte använda sig av för många öppna frågor, det har visat sig minska bortfallet (Bryman, 2018). Enkäten innehöll två öppna frågor där elevassistenten fick svara i löpande text. Stukát (2011) menar att genom tydlighet med vikten av undersökningen och att på något sätt visa sin tacksamhet kan också svarsfrekvensen öka.

Från första missivet fanns det möjlighet att svara på enkäten i 30 dagar. Påminnelse till skolledare skickades ut 9 och 24 dagar efter missivbrevet.

6.5. Bearbetning och analys

Via en funktion i Google formulär har alla svar konverterats till ett Google kalkylark. Med detta kalkylark som utgångspunkt har svaren på enkäten sorterats och bearbetats. De slutna frågorna separerades och bearbetades i Google kalkylark. För att öka läsbarheten av tabellerna

sammanfogades den sexgradiga skalan i svaren kring arbetsuppgifterna i enkäten till en tregradig skala i tabellerna. Tabellerna används i en deskriptiv presentation i resultatet av enkäten. Jacobsson och Skansholm (2019) menar på att denna sorts presentation ger läsaren en bild av det resultat enkäten visar och passar bra i akademiska uppsatser.

Svaren från elevassistenter identifieras som Ä1 till Ä28 för elevassistenter som arbetar inom ämnen och ÄO1 till ÄO47 för elevassistenter som arbetar inom ämnesområden.

De öppna frågorna transkriberades och sedan användes kodning. Kodning är en metod för att hitta nyckelord och meningsbärande enheter (Jacobsson & Skansholm, 2019). I analysen av de två öppna frågorna hittades nyckelord och meningsbärande enheter när alla svar infogades in i ett dokument som sedan analyserades. Genom att söka på enskilda ord hittades de vanligast förekommande orden. Svaren på fråga 10 (se bilaga 5) delades upp i ämnen och ämnesområden och överfördes till två olika dokument. Efter en sammanställning av svaren på fråga 14 (se bilaga 5), och ett urval av värdebärande ord kopierades dessa över på ett dokument. Detta dokument användes sedan på Voyant-tools.org för att omvandlas till ett cirrus där mest frekventa ord visas med störst text.

6.6. Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Undersökningens validitet (giltighet) ska beaktas. I studien har en pilotenkät skickats ut. Jacobsson och Skansholm (2019) belyser att en pilotenkät bidrar både till att öka studiens validitet och reliabilitet då det finns möjlighet att ändra enkätfrågorna så att de verkligen mäter det som är tänkt att mäta och att frågorna är tydliga och väl utformade. Deltagarna på pilotenkäten gav muntlig respons att de hade förstått frågorna och att frågorna var tydliga. Svaren på frågorna i pilotenkäten fungerade väl i relation till studiens frågeställningar och syfte och föranledde inga ändringar. Efter denna feedback skickades den riktiga enkäten ut. Studiens validitet anses därför som hög då undersökningen mäter det som avses att mäta dock kan validiteten sjunka då feltolkning av frågorna i enkäten inte kan uteslutas. De öppna frågorna stärker validiteten i studien då svaren var korrekta i förhållande till frågorna.

Stukat (2011) menar på att en studies reliabilitet visar på hur noggrant metoden mäter det som ska mätas. Andelen svarsalternativ på varje fråga och hur svarsalternativen i enkäten är uppbyggda påverkar därför reliabiliteten. I föreliggande studie skulle reliabiliteten möjligtvis öka om enkäten hade innehållit fler svarsalternativ på vissa frågor. Stukat (2011) anger att en test-retest -metod kan användas för att stärka reliabiliteten i en undersökning. Metoden innebär att samma undersökning genomförs med kortare mellanrum för att se om resultatet blir detsamma.

Då aktuell studie är gjord på en specifik yrkesgrupp och svaren ganska väl stämmer överens med tidigare forskning och inte nämnvärt sticker ut anser vi att studien har hög reliabilitet.

Studiens generaliserbarhet kan anses som hög då enkäten besvarats av elevassistenter i olika kommuner och olika skolor i södra Sverige. Enkäten har riktats till personer anställda som elevassistenter i grundsärskolan oavsett utbildning, ålder, kön eller andra kategoriseringar. Jakobsson och Skansholm (2019) skriver om empirisk generaliserbarhet, där syftet är att utifrån ett stickprov kunna generalisera till en hel grupp. Förhoppningen är att aktuell studie bidrar med generell information om elevassistentens yrkesroll i grundsärskolan.

6.7. Etik

Vetenskapsrådet (2017) deklarerar att *“etiska överväganden och riktlinjer spelar en mycket viktig roll för forskningens kvalitet”* (s. 2). Forskningen är viktig för samhället och forskaren förväntas att bedriva forskning av hög kvalitet. Ny kunskap som forskningen kan ge behöver ställas i förhållande mot de risker som forskningen kan innebära för de som ingår i den, det vill säga, *forskningskravet* i förhållande till *individskyddskravet*.

Via ett missiv till skolledare och elevassistenter har alla inblandade blivit informerade om studiens syfte samt att den varit frivillig att delta i. Ett samtycke till att resultatet fått användas har getts i samband med att enkäten fyllts i. Vidare har individskyddet tillgodosetts då all data behandlas konfidentiellt och anonymt. Detta genom att en länk till enkäten skickats ut via skolledare och ingen registrering har krävts av deltagarna. Dessa har också fått information om hur de kan gå tillväga om de vill komma i kontakt med forskarna, samt var det färdiga resultatet kommer att publiceras. På detta sätt anser vi att vi främjat individskyddskravet och de forskningsetiska principer och regler som Vetenskapsrådet (2017) föreskriver forskning.

7. Resultat

Här presenteras resultatet från studien utifrån aktuellt syfte och frågeställningar. I resultat och figurer står (n) för antal svar. Resultaten presenteras i procent eller antal. Procent används då jämförelser görs mellan ämne och ämnesområden eftersom antalet svar skiljer sig och inte kan användas för en tydlig jämförelse. Procentsatserna i resultatdelen är baserade på 28 deltagare (n=28) som arbetar i klasser som läser ämnen och 47 deltagare (n=47) som arbetar i klasser som läser ämnesområden. När resultatet anges i antal visar detta på skillnader inom ämne eller ämnesområden. För att förenkla läsbarheten kommer vi härnäst ibland förkorta ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä). Studiens resultat baseras på elevassistenters svar på enkätfrågorna utifrån sitt arbete i grundsärskolan, inte inom fritids eller annan verksamhet.

7.1. Mest frekvent förekommande arbetsuppgifter för elevassistenter i grundsärskolans olika delar

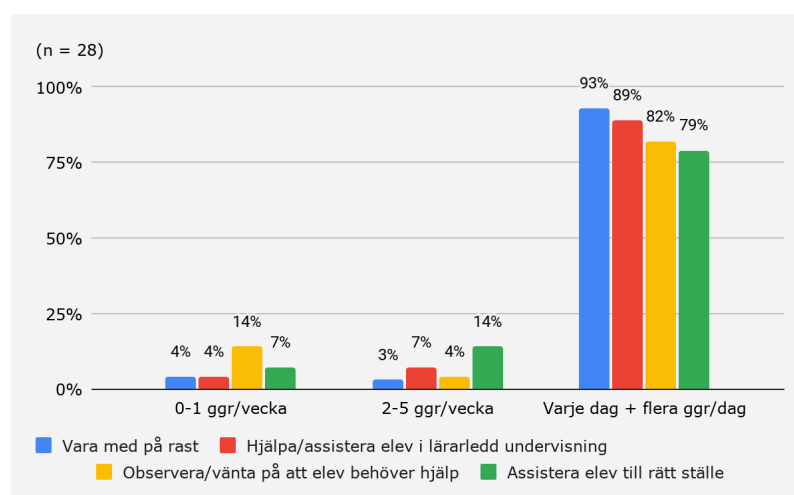
Här presenteras de arbetsuppgifter som utförs oftast av elevassistenter i både ämnen och ämnesområden. Resultat på över 75% redovisas som frekvent förekommande vilket gör att antalet arbetsuppgifter skiljer sig mellan de olika delarna.

7.1.1 Mest frekventa arbetsuppgifter i ämnen

De arbetsuppgifter som förekommer mest frekvent är att vara med på rast, att hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning, att observera/vänta på att en elev behöver hjälp och att assistera elev till rätt ställe (se Figur 3). Som lägst 79% av elevassistenterna svarar att de utför alla dessa arbetsuppgifter varje dag eller flera gånger per dag. Att vara med på rast är den enskilda arbetsuppgift som flest elevassistenter (93%) anger som den vanligaste arbetsuppgiften.

Figur 3

Mest frekvent förekommande arbetsuppgifter för elevassistenter som arbetar inom ämnen (Ä)

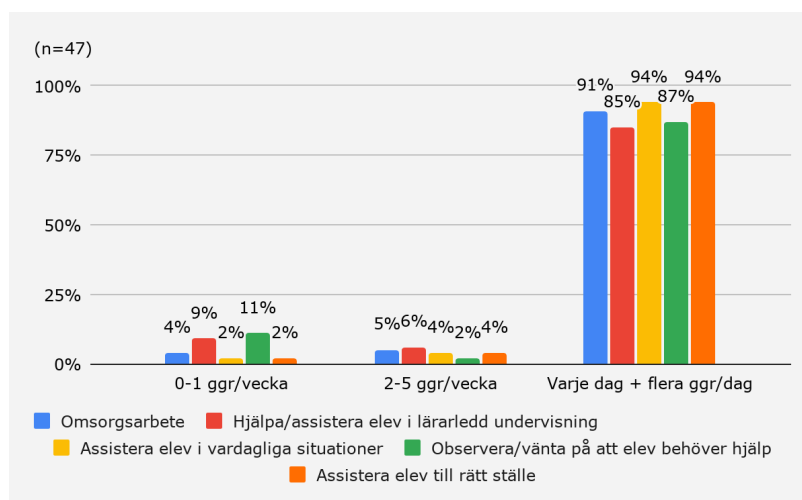
Note: n=antal. Figuren visar vilka arbetsuppgifter som är vanligast förekommande för elevassistenterna som arbetar i kursplanen ämnen

7.1.2 Mest frekventa arbetsuppgifter i ämnesområden

Omsorgsarbete, att hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning, att assistera elev i vardagliga situationer, att observera/vänta på att elev behöver hjälp och att assistera elev till rätt ställe är de arbetsuppgifter som är mest frekventa (se Figur 4). Minst 85% av deltagarna utför dessa arbetsuppgifter varje dag eller flera gånger varje dag.

Figur 4

Mest frekvent förekommande arbetsuppgifter för elevassistenter som arbetar inom ämnesområden (ÄO)

Note: n=antal. Figuren visar vilka arbetsuppgifter som är vanligast förekommande för elevassistenterna som arbetar i kursplanen ämnen

7.2. Mellan vilka arbetsuppgifter fanns det störst skillnad i frekvens för elevassistenter inom grundsärskolans olika delar?

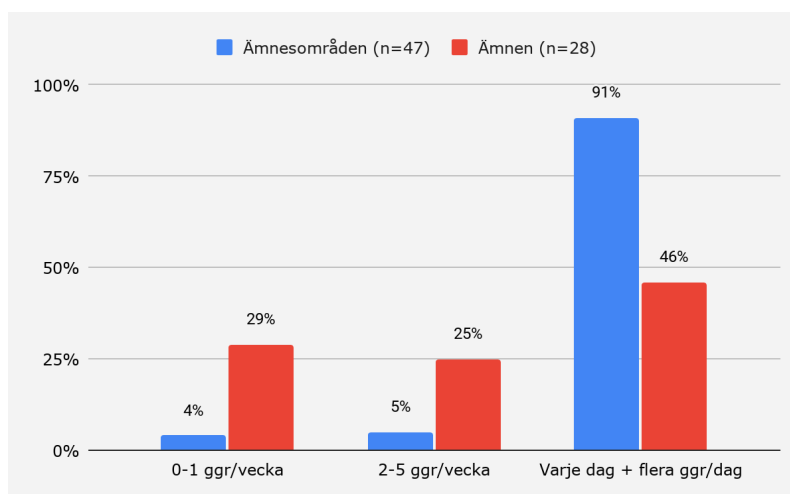
Nedan följer resultatet av de fyra arbetsuppgifter som i studien skiljer sig störst i frekvens.

7.2.1 Omsorgsarbete

Utifrån resultatet framgår det att elevassistenter inom ÄO utför omsorgsarbete ofta, 91% av de svarande utför arbetsuppgiften varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 5). Inom Ä är siffran lägre, där framkommer det att 46% av elevassistenterna gör omsorgsarbete varje dag eller flera gånger per dag. Det är ungefär en lika stor andel av elevassistenterna i Ä klasser som utför omsorgsarbete aldrig - 1 gång per vecka (29%) som 2–5 gånger per vecka (25%).

Figur 5

Arbetsuppgiften omsorgsarbete inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

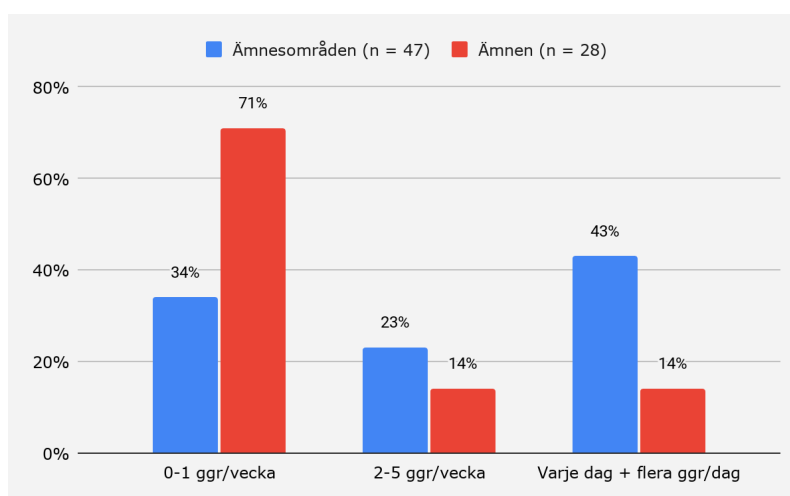
Note: n=antal. Figuren visar hur stor skillnad det är i att utföra omsorgsarbete för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundskolan, ämnen och ämnesområden.

7.2.2 Efterarbete lektion

Varje dag eller flera gånger per dag i ÄO klasser får 43% av elevassistenterna göra efterarbete efter en lektion (se Figur 6). Det är 34% av elevassistenterna inom ÄO som aldrig utför den arbetsuppgiften eller gör den 1 gång per vecka. För elevassistenter i Ä förekommer arbetsuppgiften mer sällan, 71% av dessa har svarat att de aldrig eller 1 gång per vecka gör efterarbete efter en lektion. Det är lika många deltagare (14%) i Ä-klasser som har svarat att de utför arbetsuppgiften 2–5 gånger per vecka och varje dag eller flera gånger per dag.

Figur 6

Arbetsuppgiften efterarbete lektion inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

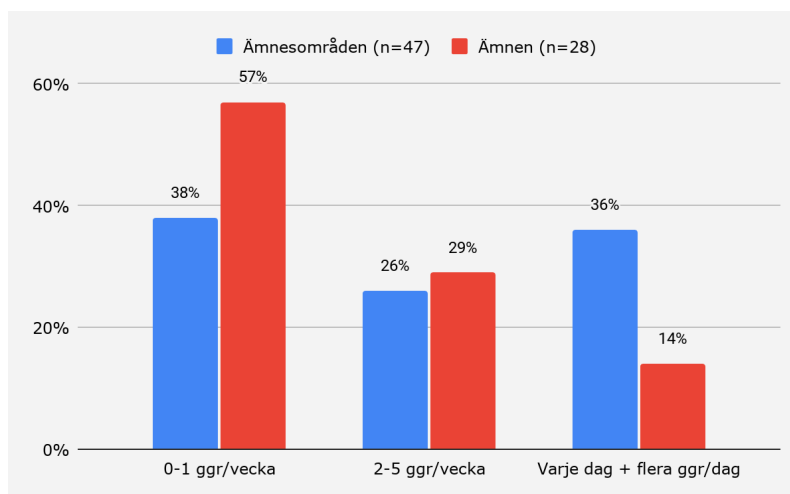
Note: n=antal. Figuren visar hur stor skillnad det är i att utföra efterarbete lektion för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundskolan, ämnen och ämnesområden.

7.2.3 Förbereda lektion

Det är 36% av elevassistenterna som arbetar inom ÄO som får förbereda lektioner varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 7). Det är ungefär lika många, 38%, som aldrig eller 1 gång per vecka förbereder en lektion. Arbetsuppgiften är inte lika vanlig för elevassistenter som arbetar inom Ä, det är 14% som utför arbetsuppgiften varje dag eller flera gånger per dag. Antalet deltagare som har svarat att de aldrig eller gör det 1 gång per vecka inom Ä är 57%.

Figur 7

Arbetsuppgiften förbereda lektion inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

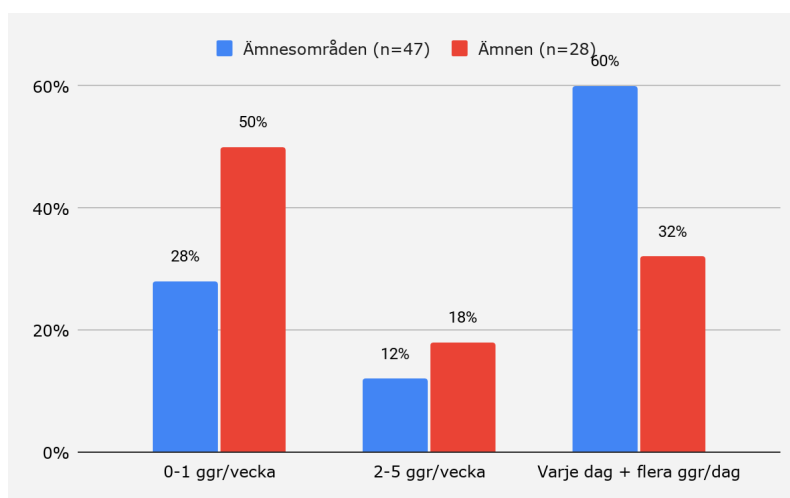
Note: n=antal. Figuren visar hur stor skillnad det är i att förbereda lektioner för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundskolan, ämnen och ämnesområden.

7.2.4 Städning utan elev

En annan skillnad i elevassistenternas arbetsuppgifter som visas är hur ofta elevassistenterna städar utan elever. Det är ungefär hälften, 60%, av alla elevassistenter som arbetar i klasser där elever läser ÄO som utför arbetsuppgiften varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 8). Det är 50% av elevassistenterna som arbetar i ämnesklasser som aldrig städar utan elev eller som städar utan elev 1 gång i veckan. 32% av de svarande elevassistenterna som arbetar i Ä städar varje dag eller flera gånger per dag. 28% av deltagarna i ÄO klasser städar aldrig eller 1 gång per vecka utan elev.

Figur 8

Arbetsuppgiften städning utan elev inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

Note: n=antal. Figuren visar hur stor skillnad det är i att städa utan elever för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundskolan, ämnen och ämnesområden.

7.3. Vilka arbetsuppgifter utfördes lika ofta av elevassistenter inom grundskolans båda delar?

I kommande avsnitt presenteras de tre arbetsuppgifter som utförs lika ofta i båda delarna av grundskolan. Skillnaden är som störst sex procent och därför tolkas resultatet som lika.

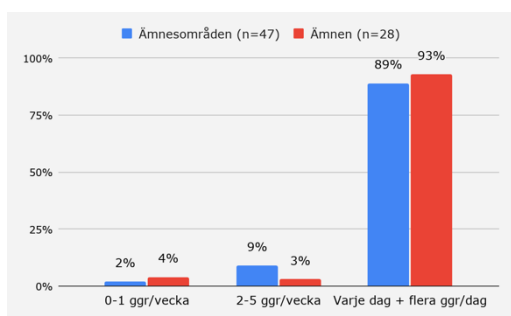
7.3.1 Vara med på rast och observera/vänta på att elev behöver hjälp

Svaren på enkäten visar att vara med på rast är en arbetsuppgift som ser lika ut oavsett om elevassistenten arbetar i ÄO eller Ä. För elevassistenter som arbetar inom Ä är det 93% som har svarat att de är med på rast varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 9). Den siffran är för elevassistenter som arbetar i ÄO 89%.

En annan arbetsuppgift som deltagarna har svarat relativt lika på är att det inom ÄO och inom Ä är en vanlig arbetsuppgift att observera/vänta på att en elev behöver hjälp (se Figur 10). Det är 87% av de svarande inom ÄO och 82% av de svarande inom Ä som har svarat att de utför arbetsuppgiften att observera/vänta på att en elev behöver hjälp varje dag eller flera gånger per dag på en vecka. Det är några få som har svarat att det är en ovanlig arbetsuppgift, 11% (ÄO) och 14% (Ä).

Figur 9

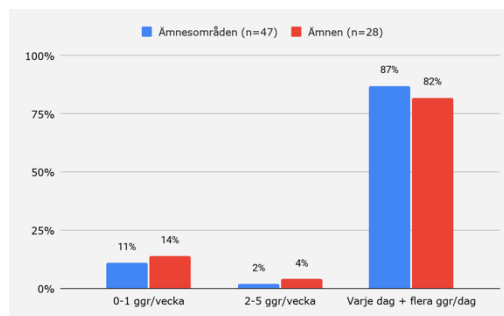
Arbetsuppgiften vara med på rast inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

Note: n=antal. Resultatet visar att det är vanligt för elevassistenter i grundskolan att vara med på rast.

Figur 10

Arbetsuppgiften observera/vänta på att elev behöver hjälp inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

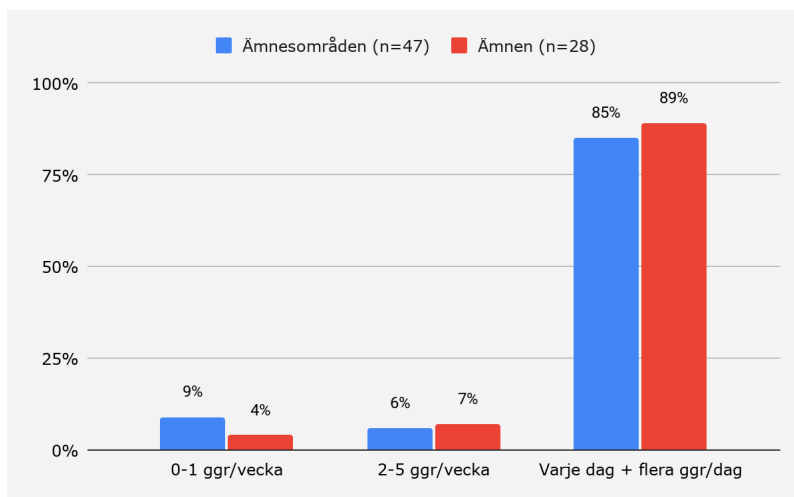
Note: n=antal. Resultatet visar att det är vanligt för elevassistenter i grundskolan att observera/vänta på att elever behöver hjälp.

7.3.2 Hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning

85% av de elevassistenter inom ÄO och 89% av de elevassistenter inom Ä har svarat att de hjälper/assisterar elever i lärarledd undervisning varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 11). Det är 15% respektive 11% av elevassistenterna som utför arbetsuppgiften som mest fem gånger per vecka.

Figur 11

Arbetsuppgiften hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

Note: n=antal. Figuren visar hur vanligt det är för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundskolan, ämnen och ämnesområden att hjälpa/assistera elever i lärarledd undervisning.

7.4. Andra arbetsuppgifter för elevassistenten i grundsärskolan

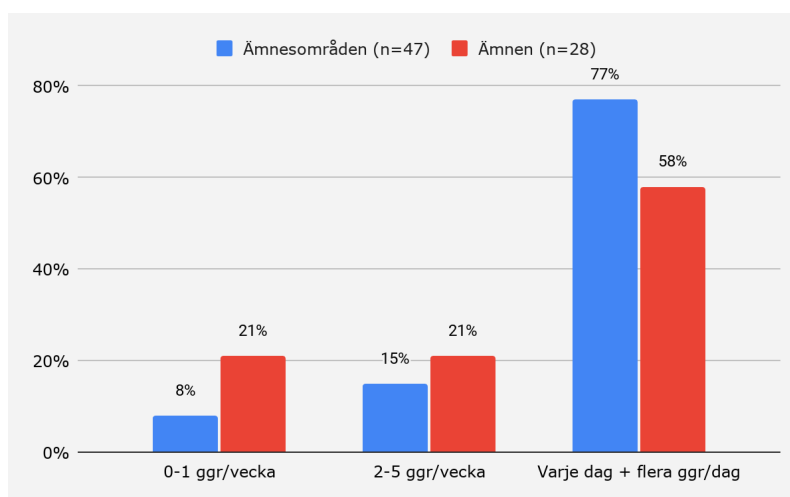
Här redovisas resultatet av andra arbetsuppgifter som elevassistenterna har i grundsärskolan. Dessa resultat faller utanför tidigare rubriker och presenteras för att fortsatt redogöra för vilka olika arbetsuppgifter en elevassistent i grundsärskolan kan ha.

7.4.1 Undervisa en-till-en

Att undervisa elever en-till-en gör 77% av de svarande elevassistenterna inom ÄO varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 12). Arbetsuppgiften är något vanligare om elevassistenten arbetar inom ÄO, skillnaden är 19% mellan de två kursplanerna. Det är alltså 58% inom Ä som varje dag eller flera gånger per dag undervisar elever en-till-en som arbetsuppgift. Inom Ä är det 21% som aldrig eller 1 gång undervisar en-till-en och 21% som utför arbetsuppgiften tre till fem gånger per vecka.

Figur 12

Arbetsuppgiften undervisa en-till-en inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

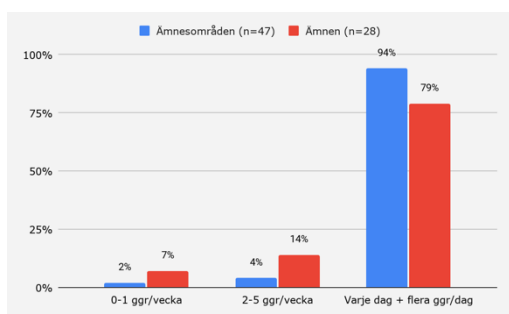
Note: n=antal. Figuren visar hur vanligt det är för elevassistenter i de olika kursplanerna i grundsärskolan, ämnen och ämnesområden att undervisa elever en-till-en.

7.4.2 Assistera elev till rätt ställe och assistera elev i vardagliga situationer

Inom grundsärskolan är det relativt vanligt att assistera elever till rätt ställe och att assistera elever i vardagliga situationer. Nästan alla, 94%, av elevassistenterna inom ÄO utför arbetsuppgifterna varje dag eller flera gånger per dag (se Figur 13 och Figur 14). Arbetsuppgifterna sker inte lika ofta för elevassistenter inom Ä. Det är 79% av de svarande inom Ä som assisterar elever till rätt ställe varje dag eller flera gånger per dag. 75% av de elevassistenterna som arbetar i ämnesklasser som har svarat att de assisterar elever i vardagliga situationer.

Figur 13

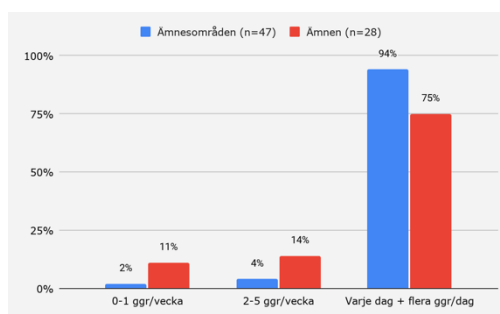
Arbetsuppgiften assistera elev till rätt ställe inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

Note: n=antal. Figuren visar hur ofta elevassistenter assisterar elever till rätt ställe inom de olika delarna av grundskolan, ämnesområden och ämnen.

Figur 14

Arbetsuppgiften assistera elev i vardagliga situationer inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

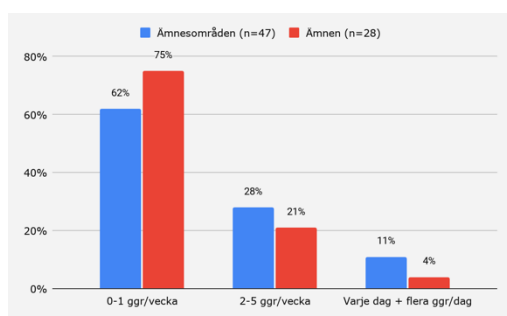
Note: n=antal. Figuren visar hur ofta elevassistenter assisterar elever i vardagliga situationer inom de olika delarna av grundskolan, ämnesområden och ämnen.

7.4.3 Undervisa halvklass och helklass

Enligt deltagarna i enkäten är det relativt ovanligt att undervisa halvklasser. I Ä är det 75% som aldrig eller 1 gång per vecka utför arbetsuppgiften (se Figur 15). Frekvensen i att undervisa halvklass i ÄO är något högre då 62% har svarat att de aldrig eller 1 gång per vecka undervisar i halvklass och 28% har svarat 2-5 gånger per vecka. Det är lite oftare som elevassistenter utifrån svaren undervisar hela klassen där 28% av elevassistenterna i ÄO undervisar hela klassen varje dag eller oftare (se Figur 16). Det är bara 10% av deltagarna i Ä som utför arbetsuppgiften varje dag eller flera gånger per dag.

Figur 15

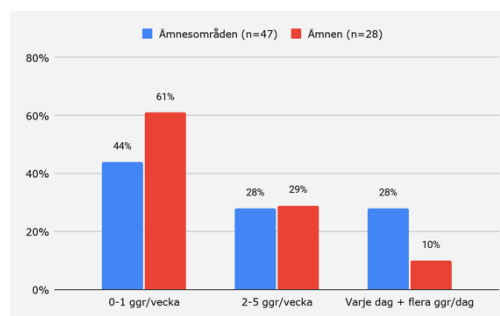
Arbetsuppgiften undervisa halvklass inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

Note: n=antal. Figuren visar frekvensen i hur ofta arbetsuppgiften att undervisa halvklass genomförs av elevassistenter inom de olika delarna av grundskolan, ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä).

Figur 16

Arbetsuppgiften undervisa helklass inom ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä)

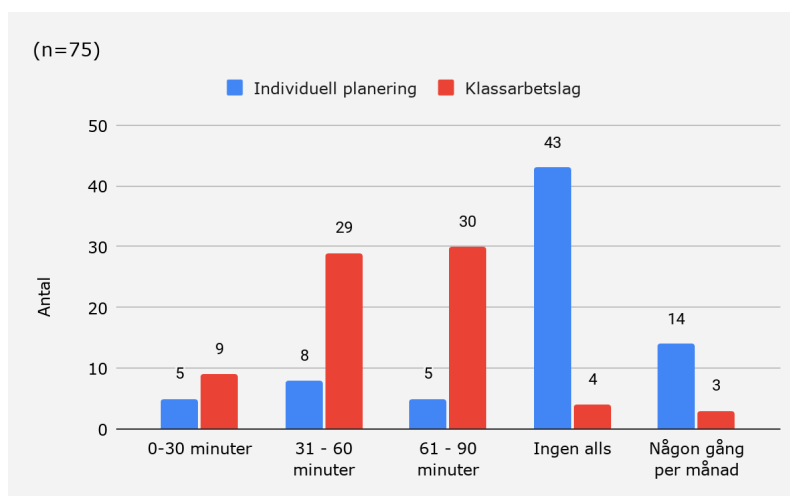
Note: n=antal. Figuren visar frekvensen i hur ofta arbetsuppgiften att undervisa helklass genomförs av elevassistenter inom de olika delarna av grundskolan, ämnesområden (ÄO) och ämnen (Ä).

7.5. Planeringstid

57 av 75 elevassistenter uppger att de endast har individuell planeringstid någon gång per månad eller ingen planeringstid alls (se Figur 17). Återstående 18 deltagare redovisar att de har mellan 30 och 90 minuters individuell planeringstid i veckan. När det kommer till planering tillsammans med sitt klassarbetslag svarar 59 av 75 att de planerar mellan 30 och 90 minuter i veckan. Sju elevassistenter har ingen planeringstid alls eller någon gång per månad i sitt klassarbetslag. 9 stycken planerar under en halvtimme i veckan.

Figur 17

Planeringstid för elevassistenter i grundskolan

Note: n=antal. Figuren visar hur mycket planeringstid elevassistenter i grundskolan har.

7.6. Vilka arbetsuppgifter anser elevassistenterna vara de viktigaste?

Elevassistenterna fick svara med egna ord och det var obligatoriskt att svara. Sammanställningen av svaren baseras på 28 svar från Ä och 47 svar från ÄO.

Sammanställningen av svaren visar att den allra viktigaste arbetsuppgiften inom Ä är att stödja/stötta/ge stöd till och hjälpa elever, både i sitt skolarbete och under hela dagen. I svaren går det också att utläsa att elevassistenterna tycker att de arbetsuppgifter som gynnar elevernas möjlighet till självständighet är viktiga. En elevassistent beskriver sina viktigaste arbetsuppgifter i grundskolan såhär:

Att hjälpa elever att bli självständiga i så många moment som möjligt samt att hjälpa dem att ta till sig nya kunskaper. (Ä2)

I stort sett alla elevassistenter inom ÄO var i denna fråga överens om att det viktigaste med jobbet som elevassistent är att vara där på något sätt för eleverna. Att stötta eleverna och att eleverna ska ha en bra dag upplevs vara de två viktigaste arbetsuppgifterna. Det är eleverna

som är i fokus. Nedanstående citat är en elevassistents upplevelse av sina viktigaste arbetsuppgifter:

Mina absolut viktigaste arbetsuppgifter är att se till att våra elever på skolan får så bra dag som det går att få, utifrån elevens dagsform så klart. Och att vi alla på skolan jobbar mot samma mål. (ÄO 30)

Den största skillnaden inom de två kursplanerna är att elevassistenterna inom Ä i större utsträckning svarat att den viktigaste arbetsuppgiften är att hjälpa elever i deras skolarbete.

7.6. Hur viktig är relationen till klassläraren när man arbetar som elevassistent?

Alla elevassistenter (n=75) som svarat på enkäten, oavsett om elevassistenten arbetar i en klass där eleverna läser ämnen eller där eleverna läser ämnesområden, tycker att relationen till klassläraren är viktig eller mycket viktig. 90% av de tillfrågade tycker att relationen till klassläraren är mycket viktig.

Deltagarna i studien gavs även möjlighet att beskriva varför relationen till specialläraren anses som viktig. Det var 56 av 75, (75%) av elevassistenterna som valde att svara på frågan. Samarbete var det ord som förekom flest gånger (se Figur 18). Deltagarna som arbetar med elever som läser ämnesområden nämner i hög utsträckning bland annat samarbete som en framgångsfaktor för elevernas måluppfyllelse och som en positiv faktor för en trivsamt arbetsmiljö. I resultatet av fråga 12 (se Bilaga 5) går det också att utläsa att elevassistenter som arbetar med elever som läser ämnen i högre grad relaterar vikten av en god relation till det faktum att specialläraren har en arbetslagsledande position och tillhörande ansvar.

Figur 18

Varför är relationen till specialläraren viktig - sammanställning av mest förekommande ord

Note: En sammanställning av de mest förekommande orden utifrån elevassistenternas beskrivning av varför relationen till specialläraren är viktig. Sinclair, Stéfán and Geoffrey Rockwell, 2016. Voyant Tools. Web. <http://voyant-tools.org/>.

8. Diskussion

Här presenteras diskussion och slutsatser utifrån studiens resultat och den valda metoden. Med hjälp av det valda specialpedagogiska perspektivet och de teoretiska utgångspunkterna diskuterar vi resultatet. Aktuellt metodval problematiseras och diskuteras.

Syftet med denna studie är att synliggöra elevassistentens arbetsuppgifter, hur ofta de utförs och eventuella skillnader i frekvens mellan grundsärskolans två kursplaner samt hur viktig relationen till specialläraren är för elevassistenten och varför. Forskningsfrågorna som studien svarat på och som här diskuteras är följande:

- Vilka arbetsuppgifter är mest frekventa för elevassistenter i grundsärskolans olika delar?
- Vilka likheter och skillnader finns i elevassistentens uppdrag beroende på vilken del av grundsärskolan de arbetar i?
- Vilka arbetsuppgifter anser elevassistenten vara de viktigaste?
- Hur viktig är relationen till specialläraren och varför?

8.1. Resultatdiskussion

Här följer en diskussion kring resultatet av enkäten i förhållande till tidigare forskningsreferenser samt kopplingar till de teoretiska utgångspunkterna som används i studien.

8.1.1. Mest frekventa arbetsuppgifter samt likheter och skillnader för elevassistenter i grundsärskolans olika delar

Resultatet i föreliggande studie visar att arbetsuppgifterna för elevassistenter i grundsärskolan skiljer sig något om assistenten arbetar i klasser där elever läser ämnen eller ämnesområden. SOU 1998:66b påpekar att arbetsuppgifterna för elevassistenter kan skilja sig åt beroende på vilken skola de arbetar på. Eftersom grundsärskolan är till för elever med utvecklingsstörning och att ge eleverna tillgång till kunskapsinhämtning behöver undervisningen vara anpassad (Szönyi & Tideman, 2011) och elevassistentens uppdrag kan därför se mycket olika ut beroende på vilka elever man tillbringar dagarna med (Wallerstedt, 2014). Om elevassistenterna vet vad som förväntas av dem och har förståelse för sina arbetsuppgifter kan detta vara faktorer som tydliggör de yttre gränserna i den modifierade frirumsmodellen (se Figur 1). Tydliga ramar för uppdraget och vetskap om dess innehåll kan hjälpa elevassistenten att expandera de inre gränserna, alltså erövra en del av frirummet.

Deltagarna i aktuell studie visar att det inom hela grundsärskolan ofta förekommer att elevassistenter får observera/vänta på att en elev behöver hjälp. Inom de båda kursplanerna är det 82% (Ä) respektive 87% (ÄO) som dagligen gör detta. Takala (2007) kommer också fram till att det är en vanligt förekommande arbetsuppgift. Östlund (2012a) kategoriserar elevassistentens yrkesroll i tre kategorier, en av dem benämner han som positionerare. När

elevassistenten tar rollen som positionerare förväntas hen hjälpa sin elev att följa med i rytmen under en skoldag. Det innebär att elevassistenten ibland kan behöva ta ett steg tillbaka och bara stötta sin elev vid behov. För att framgångsrikt lösa detta behöver elevassistenten ha förmågan att tolka sin elevs behov av stöd i situationer som uppstår (Östlund, 2012a). Förmågan att kunna tolka sina elevers behov kan vara en personlig egenskap som kan bidra till elevassistentens erövrande av frirummet. Fördelaktiga personliga egenskaper beskriver också Gerlach och French (1999) och Mäensivu m.fl. (2012). De har kommit fram till att människor som väljer yrket elevassistent kan vara vänliga och flexibla och enligt Trautman (2004) har yrkesgruppen ett positivt förhållningssätt mot barn. Något som i ett rollteoretiskt perspektiv (Trost & Levin, 2019) också kan förstärkas av de förväntningar som kan finnas på de personer som arbetar med att hjälpa andra. Dessa fördelaktiga personliga egenskaper och förhållningssätt skulle också kunna vara faktorer som expanderar gulan och minskar frirummet.

Den tidigare forskningen i studien är enig om att arbetsuppgifter som på olika sätt går ut på att assistera elever i olika situationer är centrala och väldigt vanliga i grundsärskolan och motsvarande skolformer i andra nordiska länder (Hedegaard-Sørensen & Langager, 2012; Takala, 2007; Östlund, 2012a). Liknande resultat framgår i denna studie. Denna arbetsuppgift kan också påverkas av elevassistentens personliga egenskaper och dessa personliga egenskaper är de som vi menar tar olika stor plats i gulan i den modifierade frirumsmodellen.

Gulans storlek kan i denna teori påverka hur olika elevassistenter genomför sina arbetsuppgifter, även om den yttre gränsen i form av bland annat arbetsbeskrivning är lika. Därför tror vi att det kan skilja i hur och hur mycket elevassistenter assisterar.

Studiens resultat visar att det inom hela grundsärskolan är vanligt förekommande att elevassistenterna är med eleverna ute på rast, inom Ä är det den vanligast förekommande arbetsuppgiften. Att observera/vänta på att elever behöver hjälp, att undervisa i en-till-en-situationer, att både assistera elever till rätt ställe och att assistera elever i vardagliga situationer och att hjälpa/assistera elever i lärarledd undervisning är arbetsuppgifter som är vanliga inom hela grundsärskolan. Kanske är att assistera elever en central arbetsuppgift eftersom alla elever i grundsärskolan har ett ökat behov av stöd, både i att nå kunskapskraven och i sociala situationer, vilket även Östlund m.fl. (2021) beskriver.

En annan vanligt förekommande arbetsuppgift enligt deltagarna som arbetar i ämnesområden är att utföra omsorgsarbete, vilket Hedegaard-Sørensen och Langager (2012), Takala (2007) och Östlund (2012a) även kommit fram till. Det framgår i resultatet av denna studie att det är en mycket vanlig arbetsuppgift i klasser där elever läser ämnesområden och 91% av elevassistenterna utför uppgiften minst en gång varje dag. Motsvarande siffra för elevassistenter i ämnen är 46% och differensen tydliggör dessutom att arbetsuppgiften är den som skiljer sig mest i frekvens mellan elevassistenter som arbetar i ämnen och i ämnesområden.

Deltagarna i studien har svarat att det är ganska ovanligt för dem att undervisa halvklass eller helklass, oavsett vilken kursplan de arbetar i inom grundsärskolan. 28% av elevassistenterna inom ÄO undervisar hela klassen minst en gång varje dag. Detta kanske kan bero på att det saknas många behöriga eller obehöriga speciallärare inom grundsärskolan (Skolverket, 2012b).

Om det förekommer att elevassistenter behöver genomföra undervisning menar Giangreco och Doyle (2002) att det är viktigt att det finns en tydlig planering för innehållet. Planeringar är i den modifierade frirumsmodellen en faktor som påverkar den yttre gränsen. Bra planeringar stärker gränsen och tydliggör frirummet, och en dålig planering riskerar att göra motsatsen. Östlund (2012b) skriver att det är specialläraren som är huvudansvarig för elevers kunskapsutveckling och de ska leda arbetet i klassrummet. Enligt Takala (2007) förekommer det också att elevassistenter får undervisa helklass i specialskola i Finland.

När elevassistenten undervisar en elev i en-till-en-arbete är det klassläraren som har planerat det pedagogiska materialet och eleven arbetar själv med sin elevassistent (Östlund, 2012a). Att elevassistenter genomför undervisning en-till-en är också vanligt förekommande i specialskolor i Danmark och Finland (Hedegaard-Sørensen & Langager, 2012; Takala 2007). Resultatet i aktuell studie bekräftar det då en-till-en-arbete i undervisningssituationer framhålls som en vanlig arbetsuppgift, 58% (Ä) respektive 77% (ÄO) av deltagarna svarar att de undervisar en-till-en minst en gång varje dag.

Aktuell studie visar att det för elevassistenterna i ÄO är vanligare att ofta utföra både efterarbete efter lektion och förbereda lektioner. I Ä är det mer än hälften som svarar att de aldrig, eller som mest en gång per vecka, utför uppgifterna. Hedegaard-Sørensen och Langager (2012) beskriver att elevassistenter kan ha en roll i att utföra lärarens arbete, i detta fall att organisera undervisningen. Något som också Takala (2007) också tar upp med tillägget att förbereda lektioner också är en central arbetsuppgift. Alla svarsalternativ på den aktuella studiens fråga om att förbereda lektion, inom ÄO, har fått ungefär lika många svar. Resultatet visar att det kan vara en skillnad i arbetsuppgifters frekvens även om deltagarna arbetar inom samma kursplan. Trost och Levin (2010) framhåller att när någon annan ska utföra lärarens arbetsuppgifter behövs en tydlighet i vilka förväntningar som läggs på denna för att undvika förvirring i arbetslaget.

En annan skillnad mellan elevassistenter i grundsärskolan som framgår i aktuell studie, är att de som arbetar i ÄO oftare städar. Att städa utan sin elev minst en gång varje dag gör 60% av dessa elevassistenter. Motsvarande siffra för elevassistenter i Ä är 32%. Att en arbetsuppgift som städning ingår i yrkesrollen visar också på den bredd och komplexitet som Logan m.fl. (2018) också beskriver. Om arbetsbeskrivning är otydlig i dessa sammanhang kan detta leda till tveksamheter och missförstånd (Logan m.fl., 2018). I den modifierade frirumsmodellen kan en otydlig arbetsbeskrivning leda till ett osäkert frirum, då den yttre gränsen blir svårare att tyda.

8.1.2. Elevassistentens viktigaste uppdrag

En sammanfattning av resultaten visar att arbetsuppgifter som på något sätt stöttar eleven under skoldagen är viktiga för elevassistenterna oavsett vilken del av grundsärskolan de arbetar i. Att bidra till att eleven får en bra dag går också att utläsa som en viktig uppgift. Elevassistenter i Ä har i något högre grad angett att hjälpa sin elev med skolarbetet som en viktig uppgift. För att alla elever ska kunna nå så långt som möjligt utifrån deras förutsättningar är mycket av undervisningen i grundsärskolan anpassad till varje elevs förutsättningar (Szönyi & Tideman,

2011) och vi menar att elevassistenten är en stor del av dessa anpassningar. Fler elevassistenter inom ÄO har svarat att deras viktigaste arbetsuppgift är att finnas där för eleven och att få eleverna att få en så bra dag som möjligt. Då resultatet i studien, och egna erfarenheter, visar att omsorgsarbete är en mycket vanligare arbetsuppgift i ämnesområdesklasser kan slutsatsen dras att eleverna som läser ÄO ofta har ett mer omfattande stödbehov. Nilholm (2020) beskriver att det i skolans värld ibland kan uppstå dilemman. Skolans formella syn på elevassistenten är näst intill obefintlig, den beskrivs enbart i Skolverkets allmänna råd (2014) som en tänkbar åtgärd i åtgärdsprogram för att öka måluppfyllelsen. Detta kan säkert krocka med elevassistentens egna tankar vad som är viktigast i yrket. Ett tänkbart dilemma kan vara att elevassistenter och speciallärare ser på olika sätt vad som är viktigast under en skoldag. En elevassistent kan, som framkommit i denna studie, tycka att det är viktigast är att eleven har en bra dag och specialläraren kan tycka att undervisningen och elevens möjlighet till kunskapsinhämtning är viktigast.

8.1.3. Relationen mellan elevassistenter och speciallärare i grundsärskolan

För att eleverna i grundsärskolan ska kunna utvecklas så bra som möjligt behöver speciallärare och elevassistenter samarbeta (Östlund m.fl., 2021). Det går inte tänka att specialläraren "klarar" sig utan elevassistenter och inte att elevassistenten "klarar" sig utan specialläraren. Det visas även tydligt i resultatet i denna studie där alla elevassistenter svarade att relationen med sin/sina klasslärare var viktiga och 90% tyckte att relationen var mycket viktig. Östlund m.fl. (2021) styrker också att de två yrkesrollerna kompletterar varandra och skapar en helhetsbild av eleverna. Enligt Trost och Levin (2010) har en person i en specifik grupp förväntningar på sig som styrs av både medvetna och omedvetna regler eller normer. Förväntningarna och personens agerande blir kännetecken för den roll som personen har. Payne (2008) framhåller vikten av att veta vilka roller som finns i gruppen och att varje människa i gruppen vet vilken roll den ska ta; för att ett gott samarbete ska ske. Hedegaard-Sørensen och Langager (2012) belyser också att en elevassistent kan ha olika förväntningar på sig beroende på vilken roll denna har i arbetslaget.

För att samarbetet ska fungera behöver skolledare ge både elevassistenter och speciallärare rätt förutsättningar och bestämd planeringstid kan vara en sådan förutsättning (Biggs m.fl., 2016; Jones m.fl., 2012). Planeringstid skulle då finnas med som en av beståndsdelarna i den omarbetade frirumsmodellens yttre ram. Vikten av att samarbetet fungerar och känslan av att arbeta tillsammans är något som också ökar elevernas måluppfyllelse (Biggs, m.fl., 2016). För att kunna arbeta mot samma mål för eleverna är det av vikt att klassen får planeringstid, något som ibland kan vara svårt att hinna med (Östlund, 2021). I resultatet av föreliggande studie går det att utläsa att 68 av 75 elevassistenter har planeringstid med sin klass, det finns dock stora skillnader på hur mycket planeringstid elevassistenten har tillsammans med läraren i klassen. 9 deltagare av de som har planeringstid har enbart högst 30 minuter per vecka. Har klassen för lite planeringstid tillsammans kan det enligt Östlund m.fl. (2021) innebära att personalen i klassen behöver ta sig tid och prata med varandra i situationer när de egentligen ska lägga fokus på sina elever. Att få vara med i planeringen av verksamheten är något som elevassistenter enligt Logan m.fl. (2018) och Anderson och Östlund (2019) efterfrågar och ser som

positivt. Delaktighet nämns i aktuell studie som en viktig del i elevassistentens relation till specialläraren. Har skolläring och lärare höga förväntningar på samarbetet med elevassistenten kan detta enligt rollteorin leda till att elevassistenten strävar efter att leva upp till dessa förväntningar.

I arbetslaget, som är en grupp av olika människor med olika yrkeskategorier, har alla deltagare en position enligt Trost och Levin (2010). En elevassistent har olika förväntningar på sig, hur de ska göra sitt arbete och till exempel vilka arbetsuppgifter de ska utföra. I en grupp behöver alla ta hänsyn till andra kollegors erfarenheter och vara tydliga med vilken roll arbetstagaren ska ha (Payne, 2008). Det är tydligt i sammanställning av resultatet av föreliggande studie att elevassistenterna tycker det är viktigt med delaktighet och kommunikation med klassläraren (se Figur 18). Något som även flera andra studier har kommit fram till är att elevassistenterna trivs bättre med sitt yrke om de vet vad som väntar på lektioner och om det är god kommunikation i klassen där de arbetar (Biggs m.fl., 2016; Patterson, 2006; Takala, 2007). I studiens variant av frirumsmodellen kan trivsel vara en faktor som bidrar till att öka ytan som de inre gränserna täcker.

Resultatet av studien belyser elevassistentens yrkesroll som en varierad roll som kan se ut på många olika sätt. Frirummet som kan finnas i ett utvecklingsperspektiv av yrkesrollen kan ha många variabler att påverkas av. En tydlig arbetsbeskrivning kan leda till att de yttre gränserna blir tydligare, vilket också gör frirummet lättare att definiera. Utbildning, erfarenhet, förmåga till ett positivt bemötande och delaktighet, kan vara faktorer som påverkar de inre gränserna och hur de expanderar i frirummet. Elevassistentens yrkesroll visar sig vara väldigt olik och rollteorin bekräftar detta då en roll kan påverkas av många olika variabler till exempel, förväntningar, egna och andras, regler och normer och erfarenheter.

8.2. Metoddiskussion

Valet att använda en kvantitativ metod med kvalitativa inslag föll sig fördelaktig då en del av syftet var att visa på vilka uppgifter som ingår i en elevassistents vardag samt hur ofta de utfördes. De kvalitativa inslagen hade som syfte att skapa förståelse kring vilka arbetsuppgifter som var viktigast för elevassistenten samt vilken betydelse samarbete till specialläraren har. Deltagarnas förklaring till varför de svarat på ett eller annat sätt på en del av frågorna kommer till tals i aktuellt metodval och fördelarna med att nå ett djupare resultat uppvägde den extra tid som behövdes för att analysera svaren. Bryman (2018) beskriver just deltagarens möjlighet till att använda egna ord som en fördel kring öppna frågor. Trost och Hultåker (2016) förhåller sig dock kritiska till att använda sig av ostrukturerade eller öppna frågor i användandet av en kvantitativ metod. Dels är hanteringen av svaren tidskrävande att bearbeta, de kan vara svåra att uttyda och deltagaren behöver skriva för att visa på en åsikt, en osäker deltagare kan undvika att svara då det helt enkelt är svårare att formulera ett svar (Trost & Hultåker, 2016).

Hade resultatet blivit liknande om undersökningen gjorts med en kvalitativ ansats? Syftet och frågeställningarna hade kunnat bli besvarade men om en kvalitativ studie skulle bygga på lika

många deltagare hade den med största sannolikhet inte hunnits med under angiven tidsram. Färre deltagare i en eventuell kvalitativ version av studien hade minskat generaliserbarheten av resultatet.

I en tid då resor och fysiska möten begränsas på grund av en pandemi i Sverige har användandet av Google formulär varit fördelaktigt. All kommunikation inför och under undersökningen har skett digitalt. Enkäten har varit lätt att distribuera. En fördel som användes initialt i urvalet var den personliga relation som vi hade med våra kurskamrater. Vi drog nytta av deras relation med sina arbetsgivare då vi skickade ut missiv och enkät. Då vi använde skolledare som hjälp till att vidarebefordra enkäten har vi dock inte haft möjligheten att påminna deltagarna personligt och individuellt. Våra påminnelser har gått via samma kanal som missiv och enkät. Vi har behövt förlita oss på att skolledarna gått våra ärenden, en fördel med detta kan vara att en arbetstagare kanske är mer benägen att svara om det är rektor eller motsvarande som presenterar enkäten, en initierad och kanske positivt intresserad rektor kan också bidra med att påminna och kanske också avsätta arbetstid för att besvara enkäten. En nackdel kan vara att en skolledare som glömmer, missar eller kanske struntar i att hjälpa oss kan resultera i ett bortfall som inte beror på deltagarnas ovilja. Det kan också finnas arbetstagare som inte vågar vara objektiva och ärliga om de får för sig att rektor ligger bakom enkäten.

Utifrån den låga svarsfrekvensen på missivets uppmaning till rektorer att återkoppla antalet utskick av enkäten fanns det inte underlag att redovisa en svarsfrekvens i arbetet. Hade däremot enkäten skickats direkt till elevassistenterna hade en svarsfrekvens kunnat redovisats.

8.3. Studiens kunskapsbidrag

Studien bidrar med kunskap om vilka arbetsuppgifter som kan ingå i elevassistentens arbetsdag. Den bidrar också med ett tydliggörande av skillnaderna mellan yrkesrollerna beroende på vilken kursplan som eleven läser i grundsärskolan. Resultatet visar att en elevassistent har många olika uppgifter. Det visar också att hur ofta uppgifterna utförs kan skilja sig mycket beroende på kursplanen. Studien redovisar också ett resultat där vikten av en god relation mellan elevassistenten och specialläraren bekräftas. Elevassistentens egna tankar kring relationen till specialläraren presenteras. Även vilka arbetsuppgifter som anses vara viktiga, om elevassistenten får svara med egna ord, finns med i resultatet.

Studiens resultat synliggör komplexiteten i elevassistentens yrkesroll. Östlund m.fl. (2021) når också fram till slutsatsen att yrkesrollen är komplex och att ett ökat fokus skulle kunna leda till flera utvecklingsprogram eller kanske en formell utbildning som i sin tur skulle öka professionaliteten.

8.4. Sammanfattning och förslag på vidare forskning

Elevassistent eller elevassistent? Vi väljer att sätta ett frågetecken efter titeln eftersom elevassistentens yrkesroll idag skiljer sig mycket, även om man arbetar inom samma skolform. Elevassistenten kan dessutom arbeta i alla andra delar av grundskolan och grundsärskolan och

yrkesroll skiljer sig stort utifrån de individuella svårigheter som ligger till grund för dess existens. Studien har varit ett försök i att skapa en insikt i hur elevassistentens arbetsuppgifter ser ut i grundsärskolans olika delar idag.

Vi tror att vår tolkning av frirumsmodellen som utgår från Bergs frirumsmodell (Berg, 2003) skulle kunna utvecklas vidare, kanske med dubbla golor. En mer trög gula där utbildning, tidigare kunskaper och erfarenhet ingår, den är inte så känslig för förändring men utbildning, fortbildning och tid i yrket kan få den att växa. Den andra gulan är mer flexibel och dynamisk och dess erövrande av frirummet styrs av mer varierande egenskaper som motivation, ambition, dagsform och viljan att göra ett bra jobb. Den modifierade modellen skulle kunna bidra till att synliggöra utvecklingsområden och skapa ett mer berättigat erkännande för det komplexa arbete som elevassistenten har. Yrkesrollen, som enligt oss är mycket viktig för många elevers framgång i den svenska skolan.

Referenser

Anderson, L. & Östlund, D. (2019). Swedish special needs teachers' views on their work and collaborations in education for students with intellectual disabilities [Elektronisk resurs]. *The New Educational Review*. (57:3, 225–235). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hkr:diva-20162>

Anderson, L. & Östlund, D. (2020). *Speciallärare i särskolan* [Elektronisk resurs] en profession i gränslandet mellan policy och praktik.

Arbetsförmedlingen. (2021). *Platsbanken*. Hämtad 2021-03-11 från <https://arbetsformedlingen.se/platsbanken/annonser?q=elevassistent%20s%C3%A4rskola>

Berg, G. (2003). *Att förstå skolan: En teori om skolan som institution och skolor som organisationer*.

Biggs, E., Gilson, C., & Carter, E. (2016). Accomplishing More Together: Influences to the Quality of Professional Relationships Between Special Educators and Paraprofessionals. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 41(4), 256-272.

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Tredje upplagan ed.).

Butt, R. (2018). 'Pulled in off the street' and available: What qualifications and training do Teacher Assistants really need? *International Journal of Inclusive Education*, 22(3), 217-234.

Fisher, M., & Pleasants, S. (2012). Roles, Responsibilities, and Concerns of Paraeducators: Findings From a Statewide Survey. *Remedial and Special Education*, 33(5), 287-297.

Gadler, U. (red.) (1999). *Att arbeta som elevassistent*.

Gerlach, K. & French, N. (1999). Paraeducators: Who are They and What Do They Do? *Teaching Exceptional Children*, 32(1), 65-69.

Giangreco, M., & Doyle, M. (2002). Students with disabilities and paraprofessional supports: Benefits, balance, and band-aids. *Focus on Exceptional Children*, 34(7), 1-12.

Hedegaard-Sørensen, L., & Langager, S. (2012). Samarbejdets Kunst - Arbejdsfællesskaber og samarbejdsrelationer på specialskoler. *Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU)*

Jacobsson, K., & Skansholm, A. (2019). *Handbok i uppsatsskrivande : För utbildningsvetenskap* (Upplaga 1 ed.).

Jones, C., Ratcliff, R., Sheehan, N., & Hunt, J. (2012). An Analysis of Teachers' and Paraeducators' Roles and Responsibilities with Implications for Professional Development. *Early Childhood Education Journal*, 40(1), 19-24.

Logan, A., Bones, U. O. C., & Shannon, C. (2018). Teacher-assistant partnerships in special schools.

Mäensivu, K., Uusiautti, S., & Määttä, K. (2012). Special Needs Assistants--The Special Characteristic and Strength of the School System of Finland. *European Journal of Educational Research*, 1(1), 23-36.

Patterson, K. (2006). Roles and Responsibilities of Paraprofessionals: In Their Own Words. *TEACHING Exceptional Children Plus*, 2(5), 1-13.

Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. (2., svenska utg.)

Sjölund, A., Jahn, C., Lindgren, A., & Reuterswärd, M. (2017). *Autism och ADHD i skolan : Handbok i tydliggörande pedagogik* (Första utgåvan ed.).

Skolinspektionen (2020). *Undervisningen i grundsärskolan - med särskilt fokus på årskurserna 6-9*. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/publikationer/kvalitetsgranskning/2020/undervisningen-i-grundsarskolan/>

SKR (2021). *Tabell B. Antal anställda och faktiska årsarbetare i kommuner efter personalgrupp nov 2020 samt förändring 2019-2020*. Hämtad 21-05-07 från <https://skr.se/download/18.6deffc76178c9b0208cf162/1618409231675/Tabell-B-KP-2020.pdf>

SOU 1998:66b. *Utredningen om Funktionshindrade elever i skolan: Slutbetänkande*. https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/1998/05/sou-199866/?TSPD_101_R0=088d4528d9ab20003ccfcf405ae2c29b52dafbd3cb9630215e8b02162d48a0c955518ee8ee752f68083f444cfa143000c0cbbeef205e93e570c144bb99373df5b30b1ba6b35eee3ce42b00a89f282afac8b5c56230949adc12e0720bbef6f6cd

SOU 2021:11. *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven – aktivt stöd- och elevhälsoarbete samt stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning: Slutbetänkande*. http://www.sou.gov.se/wp-content/uploads/2021/02/SOU_2021_11_webb.pdf

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2021, 27 maj). *Utvecklingsstörning, Intellektuell funktionsnedsättning*. <https://spsm.se/funktionsnedsattningar/utvecklingsstorning/>

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap* (2. uppl. ed.).

- Sverige. Skolverket. (2014). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram (Skolverkets allmänna råd med kommentarer)*.
- Sverige. Skolverket (2016) *Legitimation för speciallärare [Elektronisk resurs]*.
- Sverige. Skolverket. (2020). *Grundsärskolan är till för ditt barn (Andra upplagan, första tryckningen ed.)*.
- Sverige. Skolverket (2021a). *PM - Elever i grundsärskolan läsåret 2020/21*. Hämtad 2021-03-27 från https://www.skolverket.se/getFile?file=7923&fbclid=IwAR10Kr8Fwcqg7NRc43_d1b2EPfJ0EDDp2EwGs6f6ylT1HUkVKBif-SZs_jo
- Sverige. Skolverket (2021b). *PM - Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2020/21*. Hämtad 2021-04-04 från https://siris.skolverket.se/siris/sitevision_doc.getFile?p_id=550695
- Sverige. (2020). Skollagen (2010:800) : *Med lagen om införande av skollagen (2010:801)* (Elfte upplagan ed.).
- Sverige. Skolverket (u.å). *Sök statistik - Pedagogisk högskoleexamen i grundsärskolan*. Hämtad 21-04-04 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik/sok-statistik-om-forskola-skola-och-vuxenutbildning?sok=SokC&omrade=Personal&lasar=2020%2F21&verkform=Grundsarskolan&run=1>
- Sveriges folkhögskolor. (2021). Hämtad 21-03-08 från <https://www.folkhogskola.nu/sok-skolor/Blekinge-lan/Valjevicens-folkhogskola/Kurser/2021ht/elevassistentutbildning/>
- Swärd, A., & Florin, K. (2014). *Särskolans verksamhet : Uppdrag, pedagogik och bemötande* (2. uppl. ed.). Studentlitteratur.
- Szönyi, K., & Tideman, M., (2011). *Särskola, kategorisering och vanliggörande*. I Söderman, L., & Antonson, S. (Red.), *Nya Omsorgsboken* (5., [helt omarb., nya] uppl. ed.). Liber.
- Takala, M. (2007). The work of classroom assistants in special and mainstream education in Finland. *British Journal of Special Education*, 34(1), 50-57.
- Trautman, M. (2004). Preparing and Managing Paraprofessionals. *Intervention in School and Clinic*, 39(3), 131-138.
- Trost, J., & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken* (Femte upplagan ed.).

Trost, J., & Levin, I. (2010). *Att förstå vardagen : Med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv* (4. uppl. ed.).

Uppsala kommun. (2021). *Utbildnings- och jobbcener*. Hämtad 21-05-05 från https://utbildningsochjobbcener.uppsala.se/ga-en-utbildning/skolor/utbildnings_jobbcener_vuxenutbildning/kommunens-utbildningar/kommunens-yrkesutbildningar/barnskotare/

Utbildningsvetenskapliga fakultetsstyrelsen 2018-01-25 (G 2017/692). *Speciallärarprogrammet, 90 högskolepoäng* [utbildningsplan] <https://www.gu.se/sites/default/files/2020-08/L2SLP%20180125.pdf>

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed* (Reviderad utgåva ed.).

Wallerstedt, H. (2014). *Att arbeta som elevassistent*. (1. uppl.) Natur & Kultur.

Woolf, M., & Bassett, S. (1988). How Classroom Assistants Respond. *British Journal of Special Education*, 15(2), 62-64.

Östlund, D. (2012a). Om speciallärare med inriktning utvecklingsstörning är svaret – vad är då frågan?. I Barow, T. & Östlund, D. (red.) (2012). *Bildning för alla!: en pedagogisk utmaning*.

Östlund, D. (2012b). Deltagandets kontextuella villkor : Fem träningskoleklassers pedagogiska praktik. Malmö högskola

Östlund, D., Barow, T., Dahlberg, K. & Johansson, A. (2021). In between special needs teachers and students: paraprofessionals work in self-contained classrooms for students with intellectual disabilities in sweden. *European Journal of Special Needs Education*. 36:2, 168-182, <https://doi.org/10.1080/08856257.2021.1901370>

Bilaga 1 - Missiv till skolledare

Helsingborg och Borås, 2021-02-05

Missivbrev

Hej

Vi heter Jessica Sigfrid och Paul Engdahl och vi har precis gett oss i kast med vår sista termin på Speciallärarutbildningen vid Göteborgs Universitet. Vi läser utbildningen med inriktning mot utvecklingsstörning och det är dags att skriva examensarbete. Då vi båda idag arbetar som speciallärare på grundsärskolor i Borås respektive Helsingborg har vi ett nära samarbete med elevassistenter. Vi har många gånger under utbildningens diskussioner återvänt till relationen mellan lärare, elevassistent och elev och i dessa har ämnet för vårt kommande arbete utkristalliserats. Vi upplever att det finns stora variationer i elevassistentens uppdrag beroende på vilken del av grundsärskolan hen arbetar i.

I vårt kommande examensarbete vill vi förtydliga vilka arbetsuppgifter elevassistenten upplever att hen har, samt hur hen värderar dessa i förhållande till den arbetsbeskrivning som finns, om det finns någon. Vår förhoppning är att ett tydliggörande av arbetsuppgifter kan hjälpa skolor att skapa fungerande arbetsbeskrivningar för elevassistenten. Tydlighet som i vår förhoppning ska generera ett bättre samarbete mellan yrkesrollerna i grundsärskolan. Vi ämnar genomföra en enkätundersökning riktad till elevassistenter i grundsärskolan, den sker digitalt och vår förhoppning är att alla svar ska vara insamlade torsdagen den 11/3.

För att kunna genomföra denna undersökning är vi såklart beroende av er hjälp att vidarebefordra länken som vi kommer att skicka till er inom kort samt uppmuntra kommande respondenter till att svara på undersökningen. Vi uppskattar att enkäten tar ca 10 minuter att svara på, den tiden kanske finns över på ett APT. Det skulle också hjälpa oss enormt om ni tog er tid att svara oss om antalet elevassistenter som får möjlighet att svara på enkäten. Detta för att vi i kommande arbete ska kunna redogöra för svarsfrekvensen på undersökningen.

Vi kommer under insamling av material och skrivande av examensarbete att följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. I det färdiga arbetet kommer verksamheterna och deltagarna att avidentifieras. Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och när arbetet är klart kommer resultatet att publiceras på <https://gupea.ub.gu.se/>.

Tack för hjälpen

Hälsningar

Jessica Sigfrid

gussigje@student.gu.se

0763-161065

Paul Engdahl

gusengdpa@student.gu.se

0709-187311

Bilaga 2 - Missiv till elevassistent

Hej.

Vi heter Jessica Sigfrid och Paul Engdahl och vi läser sista terminen i vår utbildning till speciallärare på Göteborgs Universitet. Vi är intresserade av yrkesrollerna i särskolan och vi upplever att förståelsen för elevassistentens yrkesroll behöver stärkas. Arbetet ger förhoppningsvis skolläring en ökad förståelse för yrkesgruppen. Vi är väldigt tacksamma om du vill svara på vår enkät.

Enkäten hittar du

HÄR

eller

Hör av er om det uppstår frågor:
Jessica: gussigje@student.gu.se
Paul: gusengdpa@student.gu.se

Tacksamma hälsningar Jessica och Paul

Bilaga 3 - Påminnelse 1 till skolledare

Helsingborg och Borås, 2021-02-18

Hejsan

Tack för att ni tar er tid att hjälpa oss med vår undersökning! Detta är en påminnelse som handlar om vår enkät till elevassistenter. Vi önskar er hjälp så att vi kan få in fler svar.

I dagsläget har vi inte tillräckligt med svar för att kunna bygga ett trovärdigt resultat av vår undersökning. Vi vet att det är ganska gott om tid till sista inlämningsdatum, men vi vill ändå vara lite "tjatiga" och be er om hjälp.

Skulle ni kunna hjälpa oss genom att...

- Skicka ut enkäten till era elevassistenter
- Påminna era elevassistenter att svara på enkäten
- Återkoppla till oss om hur många elevassistenter som fått enkäten.
 - Detta görs till
 - Jessica - gussigje@student.gu.se
 - Paul - gusengdpa@student.gu.se

Vi behöver antalet tillfrågade elevassistenter för att kunna redovisa en svarsprocent, samt för att kunna avgöra om vår kommande studie har hög eller låg validitet.

Hälsningar Jessica och Paul

Bilaga 4 - Påminnelse 2 till skolledare

Hej!

Vi vill börja med att tacka för all hjälp.

I dagsläget har vi fått in 74 svar men vi vill gärna att ni påminner era elevassistenter en sista gång för att eventuellt öka svarsfrekvensen något. Allt för att öka tillförlitligheten av vår studie.

Sista svarsdag är den 11/3. Här kommer länken:

https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSdMzfmEdFf9nn8KU1_bD9xpk3TVut71ABB8qAcbzTqsrbnmAA/viewform

Tusen tack för er hjälp, när examensarbetet är färdigt kommer vi att skicka det till er.

Ha en trevlig helg.

Med vänliga hälsningar Paul och Jessica

Bilaga 5 - Enkät

2021-04-08

Enkät till elevassistenter som är verksamma i grundsärskolan

Enkät till elevassistenter som är verksamma i grundsärskolan

Hej.

Vi heter Jessica Sigfrid och Paul Engdahl och vi läser sista terminen i vår utbildning till speciallärare på Göteborgs Universitet.

Tack för att DU tar dig tid och hjälper oss i vår speciallärarutbildning genom att svara på denna enkät. Yrkesrollerna i särskolan är något som intresserar oss och vi upplever att förståelsen för elevassistenter behöver stärkas. Vi vill att enkäten ger oss svar på hur en elevassistent ser på sina arbetsuppgifter, vad som görs och hur ofta.

Vi kommer under insamling av material och skrivande av examensarbete att följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer. I det färdiga arbetet kommer verksamheterna och deltagarna att identifieras. Materialet kommer enbart att användas för aktuell studie och när arbetet är klart kommer resultatet att publiceras på <https://gupea.ub.gu.se/>. Genom att skicka in dina svar i denna enkät samtycker du till att vi använder svaren i vår undersökning.

Tacksamma hälsningar

Jessica Sigfrid - Epost - gussigje@student.gu.se

Paul Engdahl - Epost - gusenodna@student.gu.se

***Obligatorisk**

Bakgrundsinformation

Här följer några frågor om din bakgrund.

1. Vad har du för utbildning? *

Markera alla som gäller.

- Gymnasieexamen
 Undersköterska
 Elevassistentutbildning
Övrigt: _____

2. Hur många år har du arbetat som elevassistent? *

Markera alla som gäller.

- 0-2 år
 2-5 år
 5-8 år
 8 år eller fler

3. Har du en arbetsbeskrivning? *

Markera endast en oval.

- Ja
 Nej
 Övrigt: _____

4. Hur många är ni i klassen? *

Markera endast en oval per rad.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Elever	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Speciallärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevassistenter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annan personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Hur länge har du arbetat på nuvarande skola?

Markera endast en oval.

- 0-1 läsår
- 1-3 läsår
- 3-5 läsår
- 5-7 läsår
- 7-9 läsår
- 9 eller fler

6. Har du deltagit i någon form av kompetensutveckling under de senaste två åren? *

Markera endast en oval.

- Ja
- Nej
- Övrigt: _____

7. I klassen du arbetar går elever i *

Markera endast en oval.

- Grundskolan och läser ämnen *Fortsätt till fråga 9*
- Grundskolan med inriktning mot ämnesområden *Fortsätt till fråga 15*
- blandad klass *Fortsätt till fråga 8*

Elevens
kursplan

I nästa fråga ber vi dig välja ett av alternativen. Välj det som passar den klassen som du för närvarande arbetar i. Ifall du arbetar i en klass där det finns några elever som läser ämnesområden och några elever som läser ämnen ber vi dig att specifikt välja en elevs kursplan att svara utifrån.

8. Jag vill svara på följande frågor utifrån mitt arbete i en klass.../ eller med en elev... *

Markera endast en oval.

- ...som läser i grundskolan med inriktning ämnesområden *Fortsätt till fråga 15*
- ...som läser i grundskolan med inriktning ämnen *Fortsätt till fråga 9*

Arbetsuppgifter - Ämnen

Här kommer frågor om dina arbetsuppgifter en normal arbetsvecka.

9. Vilka arbetsuppgifter ingår i en "vanlig" vecka och hur ofta utförs dem? *

Markera endast en oval per rad.

	Aldrig	0-1 gång per vecka	2-3 gånger per vecka	3-5 gånger per vecka	Varje dag	Flera gånger varje dag
Undervisa elev (en till en-arbete)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisa hela klassen (ex samling)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Administrativa uppgifter (ex kopiera, laminera)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakt med vårdnadshavare (telefon, sms)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omsorgsarbete (ex. Toalett, av och på-klädning)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vara med på rast (leka, trösta, skoja)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städning (utan elev)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Förbereda lektion/arbetspass	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Efterarbete efter lektion	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjälpa/assistera elev i läsarledd undervisning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Assistera elev i vardagliga situationer (hämta saker, fixa och förbereda)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisa halvklass	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Observerar/väntar på att elev ska behöva hjälp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Assistera elev till rätt ställe (lektion, mat)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Har du fler arbetsuppgifter som vi inte har med? Skriv dem här och uppskatta gärna hur ofta du utför dem.

11. Vilka är dina två viktigaste arbetsuppgifter? Motivera gärna varför. *

12. Hur mycket planeringstid har du? Välj de alternativ som passar in i din verksamhet. *

Markera endast en oval per rad.

	Ingen alls	Någon gång per månad	0-30 min per vecka	30-60 min per vecka	60-90 min per vecka
Individuell	☐	☐	☐	☐	☐
I klassarbetslag	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsplanering	☐	☐	☐	☐	☐
I arbetslag (större sammanhang än klassen)	☐	☐	☐	☐	☐

13. Hur viktig är din relation till klassläraren? *

Markera endast en oval.

	1	2	3	4	5	6	
Inte alls viktig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mycket viktig

14. Motivera gärna ditt svar på förra frågan

Fortsätt till fråga 21

Arbetsuppgifter -
Ämnesområden

Eftersom du arbetar med elever som både läser ämnesområden och ämnen, ber vi dig att specifikt tänka på en elev och svara utifrån hur dina arbetsuppgifter ser ut då.

15. Vilka arbetsuppgifter ingår i en "vanlig" vecka och hur ofta utförs dem? *

Markera endast en oval per rad.

	Aldrig	0-1 gång per vecka	2-3 gånger per vecka	3-5 gånger per vecka	Varje dag	Flera gånger varje dag
Undervisa elev (en till en-arbete)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisa hela klassen (ex samling)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Administrativa uppgifter (ex kopiera, laminera)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakt med vårdnadshavare (telefon, sms)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omsorgsarbete (ex. Toalett, av och på-klädning)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vara med på rast (leka, trösta, skoja)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Städning (utan elev)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Förbereda lektion/arbetspass	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Efterarbete efter lektion	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hjälpa/assistera elev i lärarledd undervisning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Assistera elev i vardagliga situationer (hämta saker, fixa och förbereda)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Undervisa halvklass	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Observerar/väntar på att elev ska behöva hjälp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Assistera elev till rätt ställe (lektion, mat)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

16. Har du fler arbetsuppgifter som vi inte har med? Skriv dem här och uppskatta gärna hur ofta du utför dem.

17. Vilka är dina två viktigaste arbetsuppgifter? Motivera gärna varför. *

18. Hur mycket planeringstid har du? Välj de alternativ som passar in i din verksamhet. *

Markera endast en oval per rad.

	Ingen alls	Någon gång i månaden	0-30 min per vecka	30-60 min per vecka	60-90 min per vecka
Individuell	☐	☐	☐	☐	☐
I klassarbetslag	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidsplanering	☐	☐	☐	☐	☐
I arbetslag (större sammanhang än klassarbetslag)	☐	☐	☐	☐	☐

19. Hur viktig är din relation till klassläraren? *

Markera endast en oval.

	1	2	3	4	5	6	
Inte alls viktig	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Mycket viktig

20. Motivera gärna varför.

Fortsätt till fråga 21

Personlig information

Till sist några frågor för att förtydliga vår kommande statistik

21. Är du... *

Markera endast en oval.

- Kvinna
 Man
 Annan

22. Hur gammal är du? *

Markera endast en oval.

18-25

26-35

36-45

46-55

55-

Det här innehållet har varken skapats eller godkänts av Google.

Google Formulär